

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובכ"א

סעודה שלישית

קרח תשב"א (חלק א)

ויקח קרח

- במדרש: התורה נקראת 'לִקְחַ טוֹב', שהמוכר והקונה נשאר הכל ביד שתיים • דבר עבירה הוא 'מִקַּח רָע' • חתם סופר: חומר ענין זהירות משבועה אף כשהיא אמת • מעותו של קרח שהיה איש גדול וצדיק, במה שהתחבר עם דתן ואבירם • מן השמים שמרו על שבט לוי שיהיה ביניהם רק נשמות בני עלייה • שבט לוי שעמדו בכל הנסיונות האידך נתפסו במחלוקת קרח • באר מים חיים: דרך העולם להאמין לחבירו בעניני כשרות ואיסור ולא בעניני ממון, ובאמת צריך לעשות להיפוך • צריך אדם לחקור כשעושה משה ומתן או שותפות, אם זה איש נאמן וכשר, ואין בזה משום איסור לשון הרע, או חושד בכשרים • בגמרא: כשמשיעין לאדם מכריזין סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה • ביאור הגמרא: מִשָּׁה אֶמֶת וְתוֹרָתוֹ אֶמֶת וְהֵם פְּרָאִים •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: #1700 845-366-2793

לשון קדשו - קונטרס שלד (חלק א) 35 מינוט מתוך 51 קלאר ★ ★ ★ ★

לשון קדשו: 929-522-1515

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-2223419
79 → 2 → 4 → 5 → 21.1

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

דרוק 1 דערנאך 334 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר אלטר משה קליין הי"ו

לנישואי בנו החתן אהרן נ"י
עב"ג בת הר"ר יונה יחזקאל לעבאוויטש הי"ו

הר"ר אהרן אליעזר חנני' גרינהוט הי"ו

לנישואי בנו החתן נחום עזריאל נ"י
עב"ג בת הר"ר זלמן יוסף וועבעטער הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת וקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• וְהָם יַעֲלוּ לְזִכְרוֹן •

הרב החסיד ירא ה' מרבים
חסיד נאמן מרביה"ק זי"ע

רבי ישראל זאב ז"ל אקערמאן
ב"ר אברהם יוסף ז"ל
נפטר ד' תמוז תשס"ג

האשה החשובה נודעת בצדקותיה, לחמה נתנה לרעבים
והזקה רוח נשברה, הקדישה ימיה לעזור בבית רביה"ק זי"ע

מרת חיה בילא ע"ה מירנויער

בת ר' ברוך ז"ל מסאטמאר
אשת הרה"ח ר' אלי' דוד הלוי ז"ל
נפטרה ב' תמוז תשנ"ד

האשה החשובה מרת
מרים ז"ל וואלדמאן
ב"ר יקותיאל יודא ז"ל
אשת הרה"ח ר' אליעזר ז"ל
נפטרה ב' דר"ח תמוז תשע"ז

הרה"ח רבי משה אפרים ב"ר ארי' ז"ל הערשקאוויטש - וונגו מרת שפרה יענמא ע"ה ב"ר משה יודא ז"ל

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בפרשת קרח

וַיִּקַּח קִרְחַת קִרַּח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֹהֵת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם וְגו'.

דָּאָרְף מִעַן פֶּאָרשְׁטֵיין קוּדֶם דִּי גֶאנְצֶע פֶּרשֶׁה.

ב

בלשון הפסוק וַיִּקַּח קִרַּח אֵינוֹ מְבוֹאָר מִה לֵקַח, וְעַל מִה קֵא, וְרַבּוּ בּוֹ דְּרִשּׁוֹת וּפִירוּשִׁים

ס'שְׁטֵיט וַיִּקַּח קִרַּח, עַר הָאָט גֶּענוּמֶען, און ס'שְׁטֵיט נִישְׁט 'וואָס'. (רק אמר תחלה)

וַיִּקַּח קִרַּח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֹהֵת (בֶּן לֵוִי) וְדָתָן וְאַבִּירָם (וגו', ואחר כך נאמר) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וגו'), און 'דערנאך' שְׁטֵיט (הערשט) וואָס זיי האָבן געטון, וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וגו') וַיִּקְהִלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן (וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם) רַב לָכֶם (וגו') וּמִדּוּעַ תִּתְּנָשְׂאוּ (עַל קֹהֵל ה'), (הערשט ווייטער) שְׁטֵיט אֵין פֶּסוּק וואָס זיי האָבן געזאָגט, [און] וואָס זיי האָבן געטון.

[אַבְעֶר] לְכַאֲוֶרָה (בִּי) דַּעַר עֶרשְׁטֶער וַיִּקַּח קִרַּח שְׁטֵיט נִישְׁט וואָס זיי האָבן גֶּענוּמֶען, (ומה שכתוב אחר כך) דָּאָס אֵיז נִישְׁט קִיין 'קִיחָה', (וְעוֹד דַּשֵּׁם) שְׁטֵיט דָּאָךְ אַרױס [עקסטער, וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְגו'] אַז זיי זענען 'אויפגעשטאַנען', און [וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם] זיי האָבן 'געזאָגט' (רַב לָכֶם וְגו'). שְׁטֵיט אַרױס [שפּעטער] אֵין פֶּסוּק, דַּעַר פֶּסוּק זאָגט דָּאָךְ [אַרױס] וואָס ס'אֵיז געשען. [אבל כאן אצל וַיִּקַּח קִרַּח, הענין סתום ואינו מובן] וואָס אֵיז עפֿעס דָּאָס לֶשׁוֹן קִיחָה, 'וואָס' הָאָט עַר דָּאָ גֶּענוּמֶען.

[ומטעם זה דרשו חכז"ל כמה דרשות לבאר לשון קיחה שבפסוק וַיִּקַּח קִרַּח, ועל מה קאין].

ג

וברש"י כתב ב' פירושים, א' שלקח עצמו לצד א', להיות נחלק מתוך העדה.

ב' או להיפך, שלקח ומשך אחרים בדברים

מִילֵא רש"י זאָגט פֿשֿט* (דערויף).

קוּדֶם [זאָגט ער] כְּתִירוּמֹ, וְאַתְפֿלֵּג קִרַּח, עַר הָאָט זֵיךְ אָפּגעשְׁטֵילט [מתוך שאר העדה, להחזיק במחלוקת ולעורר על הכהונה].

[און] דַּעַר אַנְדֶּערער פֿשֿט (ברש"י) אֵיז פֿאַרקערט, [אַז] עַר הָאָט זֵי צוגעצויגן, (והוא מלשון) קָחַם בְּדָבָרִים², (שמשך אליין) דִּי רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת, [און] עַר הָאָט דַּעַם גֶּאנְצֶן עוֹלָם 'צוגעצויגן'. און [פֿשֿט השני] דָּאָס שְׁטִימט מִעַר מִיטן פֶּסוּק וַיִּקְהֵל עֲלֵיהֶם קִרַּח אֵת כָּל הָעֵדָה (טז, יט).

* ברש"י (טז, א): וַיִּקַּח קִרַּח. לֵקַח אֵת עֲצֻמוֹ לְצַד אַחֵר (וי"ג: לְצַד אַחֵר), לְהִיט נַחֲלֵק מִתּוֹךְ הָעֵדָה לְעוֹרֵר עַל הַכְּהוּנָה, וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוֹנֵקְלוֹס וְאַתְפֿלֵּג, נַחֲלֵק מִשְׁאֵר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בַּמַּחֲלֻקָּה, וְכֵן (אֵיב טו, יב) מִה יִקְחֶךָ לְפָךְ, לִוְקַח אוֹתָךְ לְהַפְלִיגֶךָ מִשְׁאֵר בְּנֵי אִדָם. ○ דַּבֵּר אַחֵר וַיִּקַּח קִרַּח, מִשְׁךְ רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת שֶׁבָּהֶם בְּדַבְרֵים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (חֲקַת כ, כה) קַח אֵת אֶהֱרֹן, קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים (הושע יד, ג).

וּמִקּוֹר פִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי הוּא בְּתַנְחוּמָא (סִימָן א): וַיִּקַּח, אֵין וַיִּקַּח אֵלָא מִשִּׁיכַת דְּבָרִים רַכִּים, שֶׁמֶשֶׁךְ כָּל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְהַסִּנְהֶדְרָאוֹת אַחֲרָיו. בְּמִשָּׁה הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבָּר א, יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֵת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (צו ב, ח) קַח אֵת אֶהֱרֹן וְאֵת בְּנָיו אִתּוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (הושע יד, ג) קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ וְגו', וְכֵן הוּא אוֹמֵר (לך יב, טז) וַיִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה. הוּי וַיִּקַּח קִרַּח, שֶׁבְּדַבְרֵים רַכִּים מִשְׁךְ לָכֶם.

² לֶשׁוֹן רִשְׁי בְּפֶרֶשׁת בַּהֲעֻלּוֹתָךְ (ח, ט): קַח אֵת הָאֲנָשִׁים. קָחַם בְּדַבְרֵים, אֲשֶׁרִיכֶם שֶׁתּוֹכּוּ לְהִיט שְׁמֵשִׁים לְמִקּוֹם. וְעוֹד שֶׁם (יא, טז): וְלָקַחְתָּ אִתָּם. קָחַם בְּדַבְרֵים, אֲשֶׁרִיכֶם שֶׁנִּתְּנִיחֶם פֶּרְסִים עַל בְּנֵי שֶׁל מִקּוֹם.

ד

[ונמצא דלפי פֿשט השני] האָט ער זיך נישט 'אַפגעטיילט' [מתוך העדה. ואם כן] לכאורה די צוויי פֿשטים זענען תִּרְתִּי דִּסְתִּירִי.

[דלפֿשט הראשון דהוא על דרך שנאמר] מִה יִקְחָךְ [לִבְךָ] (איוב טו, יב), איז טייטשט אַז ער איז נִחָלֵק מִתּוֹךְ הָעֵדָה, ער האָט זיך אַפגעטיילט.

און דאָ [בפֿשט השני] איז פֿאַרקערט, ער האָט צוגעצויגן יעדן, [ואם כן] האָט ער זיך דאָך 'נישט' אַפגעטיילט, נאָר אדרבה ער האָט 'צוגעצויגן' דאָס גאַנצע פֿאָלק, צוגעצויגן צו זיין שִׁיטָה, [על דרך שנאמר בכמה מקומות לשון קיחה באנשים, ופירש"י תמיד דהכוונה] קָחַם 'בְּדִבְרֵיהֶם'.

ה

קושיא א

ובגמרא דרשו בזה, וַיִּקַּח קֶרַח, שלקח מקח רע לעצמו.

אבל הכוונה בזה צריך ביאור, דהרי כל עבירה הוא מקח רע, ומאי שנא דנקט לשון זה דייקא בכאן

[און] די גמרא זאגט³ [לפרש לשון] וַיִּקַּח קֶרַח, שלקח מִקַּח רע לעצמו, ער האָט זיך גענומען אַ מִקַּח רע.

ו

א) [אמנם לדרשת הגמרא] ווייסט מען [דאָך] אויך נישט וואָס מ'מיינט [דערמיט. ואי הכוונה שנכשל בחטא, אם כן קשה] נו אַוֹדְאִי, [ביי] יעדע זאך וואָס מ'טוט שְׁלֹא כְּתוּרָה, איז אַ מִקַּח רע, [וכמו כן אצל] אֵלֶּע עֲבִירוֹת קאָן מען דאָס זאָגן [אז] מ'האָט גענומען אַ מִקַּח רע, [וכגון] דאָרט⁴ ביי די מַרְגְּלִים, [וכן] די אֵלֶּע עֲבִירוֹת, בייס יַגְל, [סיי] וואָס מ'טוט שלעכטס איז אַ מִקַּח רע, [וכמו שאמר]⁵ אֵין טוֹב אלא תוֹרָה, [ואכתי צריך ביאור] וואָס שטייט עפעס פֿונקט ביי דעם דאָס לשון 'וַיִּקַּח' [הנדרש על מִקַּח רע]. עפעס מוז דאָך עס מיינען [מה שאמרו לשון זה דייקא בכאן].

ז

קושיא ב

ובילקוט ראובני מביא פסיקתא, שלקח עמו אנשים רעים שנתנו לו עצות רעות. ויש לבאר האיד מונח זה בלשון הפסוק אין די פסיקתא ברענגט ער - איך ברענג עס אייביג, - דאָ דער ילקוט ראובני ברענגט עס, וַיִּקַּח, שלקח לעצמו אַנְשִׁים רָעִים, שנתנו לו עצות רעות. ער האָט זיך גענומען שלעכטע מענטשן.

ב) ס'איז אָבער נאָך שווער דער וַיִּקַּח. [דהאיך מונח זה בהמשך לשון הכתוב].

ח

קושיא ג

יש לתמוה בענין מעשה קרח שהיה משבט לוי, ונמשכו עמו בני לוי, דהלא שבט לוי הם שעמדו תמיד בכל הנסיונות, הן במצרים והן במדבר, והאיד נכשלו בכאן לבקש גם כהונה. וכן קשה בענין נשיא ישראל והסנהדרין, האיד באו לידי כך, שנפלו במחלוקתו של קרח

ג) איבערהויפט [מה שהיה זה משבט לוי] דאָס דאָרף מען אויך פֿאַרשטיין.

³ בגמרא סנהדרין (קטז): וַיִּקַּח קֶרַח, אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו [פירש"י: מקח רע, התחיל בקטטה].

⁴ בפרשת שלח, שבשבו העבר.

⁵ בגמרא (ברכות ה. ועוד בכ"מ): ואין טוֹב אלא תורה, שנאמר (משלי ד, ב) כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ.

¹ אולי הכוונה שהיה רגיל להזכיר זה בשיחותיו עם אנשים. כי בדברי תורתו לא ידענו כעת היכן מזכיר רבינו זה בדרוש אחר חוץ מכאן, וילע"ע.

² בילקוט ראובני ריש פרשתן (אח"ב): וַיִּקַּח קֶרַח. לקח עמו אנשים רעים, נותנים לו עצות רעות. פסיקתא.

ה קדשו קרח תשכ"א (חלק א) לשון [וכן וואָס] מ'זעט דאָך [אז] ער האָט דאָ צוגעצויגן גאָר די סנהדרין, ער האָט צוגעצויגן אַלע.

ט

[והלא] די בְּנֵי לִוִי זענען דאָך אַלע געווען צִדִּיקִים וקְדוֹשִׁים.
[וואַסל חטא העגל כתיב (תשא לב, כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמִּחְנָה וַיֹּאמֶר] מִי לֵה' אֱלֹהֵי וַיֹּאסְפוּ אֱלֹהֵי כָל בְּנֵי לִוִי.
זיי זענען דורכגעגאנגען אַלע נסיונות, דאָס עֲגֹלָה, און די מִרְגָּלִים^ט, און איבעראַל האָבן דאָך די בְּנֵי לִוִי נישט געהאַט קיין טייל, [בהחטאים שהיו] נאָך פון פריער.
[און] די בְּנֵי לִוִי זענען דאָך געווען פון די בָּאֵי הָאָרֶץ, אין די גזירה פון מִרְגָּלִים [להשאר במדבר] זענען זיי נישט [נכלל] געווען.
און ווידעראום פונעם עֲגֹל איז געווען פאַרקערט [דלא רק שלא נתפסו בו, אלא אדרבה] זיי האָבן געהאַט מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ^א [ללחום נגד העוברי עבירה].
און אין מִצְרִים האָבן זיי אויסגעהאַלטן [הנסיונות, ועסקו בתורה, ולא הפרו ברית מילה, וכמו שהכתוב משבחן על זה] פִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתָהּ וּבְרִיתָהּ יִנְצְרוּ [ברכה לג, ט], זה שבטו של לוי שטייט, שהיו כולם צדיקים, אזוי שטייט דאָך^א.
[ועל זה נאמר] הַנִּצְנִים [נראו] בְּאָרֶץ^ב [שיר השירים ב, יב]. נאָך אין מִצְרִים זענען זיי אַלע געווען צִדִּיקִים, אפילו 'אין' טומאַת מִצְרִים.

^ח כמבואר בפסוק הנזכר, וכן מבואר בדברי רש"י והמדרשים בפרשת במדבר (המובא להלן בהערה נג) - וכן מבואר ברש"י זאת הברכה (לב, ט): הָאֹמֶר לְאֶבְיֹו וּלְאֹמֹו לֹא רָאִיתִיו. כשחטאו בעגל ואמרתו מִי לֵה' אֱלֹהֵי (תשא לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מִישראל, או את אחיו מאמו, או בן בתו, וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש, ואחיו מאביו, וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשבט לוי לא חָטָא אחד מהם, שנאמר (שם) [וַיֹּאסְפוּ אֱלֹהֵי] 'כָּל בְּנֵי לִוִי.' [וע"ע בהערה יא].
^ט כמבואר ברש"י דברים (א, כג): וְאָקַח מִמֶּם. מן הברורים שבכם, מן המסולחים שבכם: שְׁנֵים עָשָׂר אָנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ. מגיד שלא היה שבת לוי עמיהם.
^א ועיין בדברי דוד להט"ז בפרשת במדבר (א, מט), מה שביאר בדברי רש"י שם, הדהוונה לפי ששבט לוי לא חטאו גם במרגלים.
ועיין עוד בדברי יואל במדבר (עמוד פז-פח) מה שביאר רבינו בזה, דהעיקר מה שלא היה שבת לוי בכלל הגזירה, הוא לפי שלא חטאו במרגלים, שאז נגזרה הגזירה למות במדבר. ועי"ש עוד דבמה שלא חטאו בעגל, זה גרם מה שלא חטאו גם במרגלים.
ועיין עוד בספורנו זאת הברכה (לב, ח) וז"ל: אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה. בכל מסה שניסו ישראל את ה'קל ית', כאומרו (שלא יד, כב) וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֹׂר פְּעָמִים, לא ניסוהו שבט לוי, ולכן לא נגזרה עליהם גזירת מרגלים.
^ב כמבואר בשמות רבה (ט, ה): ורבותינו אמרו, לא בקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם בטלו המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר (ברכה לג, ח) וּלְלִוִי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ, למה, פִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתָהּ וּבְרִיתָהּ יִנְצְרוּ. ובבמדבר רבה (ג, ו): דבר אחר [מוציא אֲסִירִים] בְּפֹשְׁרוֹת [תהלים סח, ז], בזכות הכשרים שהיו בהם יצאו. ומי היה הכשרים שהיו בהם, אלא זה שבטו של לוי, שאע"פ שהיו ישראל עובדי עבודת כוכבים במצרים, שבטו של לוי היה עובדין להקב"ה ומלין עצמן. לפיכך משה מקלסן בסוף [לפני] מיתתו, שנאמר פִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתָהּ וּבְרִיתָהּ יִנְצְרוּ, הוי בזכות הכשרים שבהם יצאו ישראל. [ועיין עוד בהערה שאחר זה].
^א בבמדבר רבה (טו, יב): אבל שבטו של לוי כולם צדיקים היו, והיו עושים את התורה, שנאמר פִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתָהּ וּבְרִיתָהּ יִנְצְרוּ, זו המילה. ולא עוד אלא בשעה שעשו ישראל את העגל לא נשתתפו שם שבטו של לוי, שנאמר וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמִּחְנָה וַיֹּאמֶר מִי לֵה' אֱלֹהֵי וַיֹּאסְפוּ אֱלֹהֵי כָל בְּנֵי לִוִי, כיון שאמר להם משה שימו איש חַרְבּוֹ עַל יָרְכוֹ, מה עשו, שָׁמוּ וְלֹא נִשְׂאוּ פָנִים. וכן משה מברכם (ברכה שם) הָאֹמֶר לְאֶבְיֹו וּלְאֹמֹו לֹא רָאִיתִיו. וכיון שראה הקב"ה שכולם צדיקים, נסה אותן ועמדו בנסיונם, שנאמר (שם) אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה, מיד אמר וְהָיוּ לִי הָלִוִּים. [וכן הוא בתנחומא בהעלותך (סימן ח), ועוד].
^ב כמבואר בשמות רבה (טו, א): מיד גילו הצדיקים את ראשיהם שהיה מכוסה, שנאמר הַנִּצְנִים נִרְאוּ בְּאָרֶץ, אלו הן שבטו של לוי שהיו צדיקים כולם.

און דאָ [בעצת קרח] זענען זיי גאָר אַריינגעפאַלן די בַּנֵי לֵוִי, [וכמו שנאמר כאן] שְׁמַעוּ נָא [בַּנֵי לֵוִי], רַב לָכֵם בַּנֵי לֵוִי, וּבִקְשֶׁתְּםָם גַּם כְּהֵנָּה, אין די עֲצָה פון קֶרַח'ן דאָ זענען זיי מיטגעגאַנגען, דאָס ערשטע [התחיל אצל] זיין שְׁכֵט, [והמחלוקה היה וייל] זיי האָבן געוואָלט ווערן כְּהֵנִים.

[וכמו כן קשה מה שמצינו כי] אַלע נְשִׂאִים זענען אַריינגעפאַלן, [והלא] די נְשִׂאִים זענען דאָך געווען בַּעֲלֵי רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אַלע, [און] נְבִיאִים. אַזוי שטייט דאָך ביי די חֲנֻכָּה [של המשכן], זאָגט דאָך דער מדרש"י [אז] אַלעס איז געווען בְּנִבּוּאָה וּבְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ איז עס געוועזן, [און] זיי זענען עַל פִּי ה' נתמנה געוואָרן, דורך מֹשֶׁה רַבֵּינוּן. ס'איז דאָך אַן עֲנִין פֶּלֶא, אַז [קרח] ער האָט זיי אַלע 'אַריינבאַקומען'.

יב קושיא ה

במדרש דרשו הפסוק אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ, זה קרח שחלק כנגד משה, ונִפְשָׁע בתורה שהיא עוֹ דער מדרש זאָגט, דער מדרש רבה" און תנחומא"י, די אַלע מדרשים. וַיִּקַּח קֶרַח, זה שאמר הכתוב אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ [ומדגינים בקריית ארמון]. אַח נִפְשָׁע, זה קֶרַח שִׁפְשָׁע בתורה שנקרא עוֹ, שנאמר ה' עוֹ לַעֲמֹ וַיִּתֵּן, והעלה הארץ בְּרִיחֶיהָ בעדו, [אז] ער איז נָבַלע געוואָרן בְּאַרְץ, ווי דער מדרש פירט אויס ווייטער.

יג

וַיִּשׁ לַהֲבִין דָּאָם פִּשַׁע בַּתוֹרָה, אַם כֵּן לָמָּה כִּינוּ אוֹתוֹ הַכְּתוּב בַּלְשׁוֹן 'אַח' (ה) [ויש להבין] וואָס איז דער פֶּשֶׁט 'אַח' נִפְשָׁע, וואָס רופט מען אים אָן 'אַח', [כשהיה] נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ, פון די תוֹרָה. דאַרף פֶּשֶׁט דער גאַנצער פסוק [לענינו של קרח].

י" במדבר רבה נשא (יב, יח): קח מאתם. באותה שעה היה משה מתיירא ואומר, תאמר שמה נסתלקה ממני רוח הקודש, ושרתה על הנשיאים. אמר לו הקב"ה, משה, אילו להם הייתי אומר שיביאו, לך הייתי אומר שתאמר להם, אלא קח מאתם, מאתם היה הדבר, הא הסכימה דעתם לדעת העליונה. [וכן מוכח בכ"מ שם במד" נשא פרשה יג ויד, שהכל היה ברוה"ק, ולפי המאורעות שיארעו לכל שבת עד סוף כל הדורות. וע"ע בדברי יואל לחנוכה (ח"א, אות פח)]. ועיין עוד שם (יג, כ) גם לענין שאר הסנהדרין, וז"ל: שבעים שָׁקֶל בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. אלו ע' וקנים שמינה משה, כולם נביאים, מאותן שאמר לו הקב"ה (שמות ג, יח) וּבָאת אִתָּה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵי מֶלֶךְ גִּירִי, וכן הוא אומר (בהעלותך יא, טז) אֶסְפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. שְׁנֵיהֶם מְלָאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשִׁמְן לְמִנְחָה, שהוא והם כולם נתמלאו רוח הקודש, והם נתמלאו רוח הקודש מרוחו של משה, ומשה לא חסר כלום, כאדם שמדליק נר מנר הנר דולק וחבירו אינו חסר, כאדם שמריח באתרוג הוא נהנה והאתרוג אינו חסר כלום. לְמִנְחָה, כמה דתימא (שם, כה) וַיְהִי כְנֻחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וגו'.

י" במדבר רבה (יח, א): וַיִּקַּח קֶרַח בֵּן יִצְהָר בֶּן קָהָת גִּירִי, הדא הוא דכתיב (משלי יח, יט) אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ, זה קרח שחלק כנגד משה ומרד, ויירד מן כבוד שהיה בידו, ואין נִפְשָׁע אלא מרידה, כמה דאת אמר (מלכים ב' ג, ז) מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי. ומדגינים בקריית ארמון (משלי שם), שהעלית הארץ בְּרִיחֶיהָ בעדו ארמון, שחלק על משה ועל המקום.

ועוד שם (יח, יד): אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ ומדגינים בקריית ארמון, זה קרח שפשע בתורה שהיא עוֹ, שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוֹ לַעֲמֹ וַיִּתֵּן ה' יִבְרָךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. ומדגינים בקריית ארמון, והלא היה יודע שבעלי דיניו היו קשים בקריית ארמון, זה משה ואהרן, מה הברית אינו זו, כך משה, שנאמר (תרומו כו, כח) וְהַקְרִית הַתִּיכָן בַּתּוֹרָה הַקְרִישִׁים מִכְרֹת מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה.

י" בתנחומא (סימן א): וַיִּקַּח קֶרַח, זה שאמר הכתוב אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ ומדגינים בקריית ארמון. אַח נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹ, זה קרח שחלק כנגד משה ומרד, ויירד מן כבוד שהיה בידו, ואין נִפְשָׁע אלא לשון מרידה, כמו דאמרת מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי, וכן הוא אומר (מלכים ב' ח, כב) אֲזָ תִפְשַׁע לְבָנָה בַּעֲת הַהִיא. ומדגינים בקריית ארמון, מדינים שעשה כנגדו פלטים, בקריית ארמון, שחלק על משה ועל המקום.

יד

קושיא ו

בפסוק בקר וידע ה', פירש רש"י: עתה עת שכרות הוא, ולא נכון להראות לפניו. והוא התכוין לדחותם, שמא יחזרו בהם [ומשה רבינו] ער האט געזאגט, בקר וידע ה' את אשר לו.

זאגט רש"י^ט, פארוואס בקר, פארוואס נישט 'שוין', זאגט רש"י עתה עת שפרות, מ'זאל ווארטן ביז צופרי.

טז

קושיא ז

ולפי מדרשו פירש רש"י: אמר להם, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו דערנאך [מביא עוד רש"י מה דאיתא] אין מדרש אגדה^י, פארוואס בקר, [ווייל] גבולות חלק הקדוש ברוך הוא בעולמו, בין יום ללילה, כשם שלא תוכלו להפך ערב לבוקר כך לא תוכלו להפך זה, אזוי ווי ס'שטייט ויבדל אלקים בין האור ובין החשך, איז ויבדל את אהרן להקדישו, אז מ'קען דאס' נישט מ'הפך זיין, קען מען דאס' אויך נישט מ'הפך זיין.

יז

וצריך ביאור להבין שייכות אלו הב' ענינים, דמשמע שהם תלויים זה בזה

ז) לכאורה וואו קומט דאס איינס צו דאס אנדערע, וואס א שייכות האט עס צו דעם, [דמשמע כי] אז מ'וועט זען אז מ'קאן מ'הפך זיין לילה ליום, בוקר לערב, [וכאומר] בקר וידע ה', דעמאלטס קאן מען שוין מ'הפך זיין דאס אויכעט. [והלא] ס'קען זיין הא פדאיתא וְהָא פְּדִאיָתָא. [ואינו מובן] וואס פאר א שייכות האט דאס, איינס מיט דאס אנדערע.

יח

קושיא ח

בלשון שאמר משה לבני לוי המעט מכם כי הבדיל וגו' ובקשתם גם כהנה, דקדקו בזה דלפי פשוטו היה לו לומר המעט לכם, ולמה אמר המעט מכם?

ויאמר [משה אל קרח] ש'מעו נא בני לוי, המעט מכם כי הבדיל ה' אתכם מעדת ישראל.

ח) פרעגט מען די קשיא [על הלשון] המעט מכם, ער העט געדארפט צו זאגן המעט לכם.

דער ישמח משה שמועסט אויך דערפון^י, [און] אלע פרעגן עס, זיי שטעלן זיך

^ט ברש"י (טו, ה): בקר וידע וגו'. עתה עת שכרות הוא לנו, ולא נכון להראות לפניו. והוא היה מתכוין לדחותם, שמא יחזרו בהם וכו'. • ומדרשו, בוקר, אמר להם משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א, ד-ה) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר, ויבדל, כך (דברי הימים א' כג, יג) ויבדל אהרן להקדישו וגו'.

" וכלשון רש"י 'ומדרשו' וכו'. - והוא בתנחומא (סימן ה): בקר וידע ה', מה ראה לומר בקר וידע, אמר משה, שמא מתוך רב מאכל ומשתה אמרו דבר זה, לכך אמר בקר, אמר שמא בין כך ובין כך יעשו תשובה וכו'. • דבר אחר בקר, אמר להם משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולין אתם לערב יום בלילה. והו' שאמר הכתוב בתחלה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר, ויבדל אלקים בין האור ובין החשך, בשביל תשימושו של עולם. וכשם שהבדיל בין האור ובין החשך, כך הבדיל את ישראל מן העכו"ם, שנאמר (קדושים כ, כו) וַאֲבָדֶל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי, וכך הבדיל אהרן, שנאמר (דברי הימים א, כג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. אם יכולים אתם לעכב אותה הבדלה שהבדיל הקב"ה בין היום ובין הלילה, כך תוכלו לבטל את זו. לכך אמר להם בקר וידע ה' וגו', כבר הוא מתוקן, את אשר יבחר בו יקריב אליו.

^י בישמח משה ריש פרשתן (דיה באופן אחר): ועל פי זה יובן פירוש הפסוקים ויאמר משה אל קרח ש'מעו נא בני

אויף דעם דקדוק [הלשון, דהלא בכאן אמר להם וכן] ס'איז פאַר ענק דען ווייניג כי הַבְדִּיל ה' אֶתְכֶם, אַזוי איז דאָךְ דער פֿשֶׁט, נו [אם כן] וואָס איז ווייטער 'מִכֶּם', פון ענק, 'פון ענק' איז ווייניג, ער העט געדארפט צו זאָגן הַמַּעַט 'לְכֶם', ס'איז 'פאַר ענק' ווייניג. וואָס איז דער הַמַּעַט 'מִכֶּם', וואָס איז דער מִכֶּם.

יט

קושיא ט

להבין מה שמסיים הפסוק על זה 'לְכֶם' אֶתְהָּ וְכָל עֲדָתְהָ הַנִּעָדִים עַל ה', דמשמע שמוכיח כן מכת ההקדמה שאמר לפני זה המעט מכם וגו', דלכן קרח וכל עדתו הם נועדים אל ה', ואינו מוכן השייכות וההוכחה מהא דלעיל זאָגט ער [ווייטער], הַמַּעַט מִכֶּם כִּי הַבְדִּיל ה' אֶתְכֶם [מַעַדְתָּ יִשְׂרָאֵל] לְהַקְרִיב [אֶתְכֶם אֵלַי לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת מִשְׁכַּן ה'] וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם וגו', וּבִקְשָׁתֶם [גַּם כְּהֹנָה], לְכֶם אֶתְהָּ וְכָל עֲדָתְהָ הַנִּעָדִים עַל ה'.

ט [וודקדוק המפרשים] וואָס איז דער 'לְכֶם', איבערדעם, ווייל וועגן [וּבִקְשָׁתֶם גַּם כְּהֹנָה, 'איבערדעם' [איז] אֶתְהָּ וְכָל עֲדָתְהָ] הַנִּעָדִים עַל ה'.

וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס מיט דעם, [שהתחיל לומר] הַמַּעַט מִכֶּם כִּי הַבְדִּיל, [איז דען] ווייניג פאַר ענק דאָס, וויילט עטס נאָךְ כְּהֹנָה, [ומסיים] 'איבערדעם' זענט עטס הַנִּעָדִים עַל ה', וואו קומט דאָ איינס צו דעם אַנדערע, וואָס איז דאָס גיווענדט אין דעם.

חלילה אַז מ'קריגט, מ'איז חולק אויף דעם וואָס השם יתברך האָט געזאָגט [בכל ענין שהוא], איז מען נועדים עַל ה'.

נו וואָס איז די הַקְדָּמָה [שאמר להם] וואָס איז ווייניג כִּי הַבְדִּיל ה' אֶתְכֶם מַעַדְתָּ יִשְׂרָאֵל, מיט דער גאַנצער [המשך] הַקְדָּמָה, און [ער] לאָזט אויס 'לְכֶם' זענט עטס אֶתְהָּ וְכָל עֲדָתְהָ נועדים עַל ה'. וואָס אַ שייכות האָט דאָס.

כ

הקדמה לקושיא י"א

איתא בגמרא, דקודם שמשביעין לאדם, העומדין שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה, והוא פסוק הנאמר כאן אצל קרח

[וַיִּדְבֹּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר, סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וגו'].

די גמרא זאָגט אין שבועות דף ל"ט^ט, ווען אַז מ'גייט שווערן [בבית דין], אַז איינער שווערט, זאָגט מען פאַרן עולם [העומדים שם] סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה.

לוי, דקשה דאמר המעט 'מִכֶּם', המעט 'לְכֶם' ראוי לומר וכו'. ועוד להלן שם [ע"ה פ' שמעו נא בני לוי]: כבר כתבנו למעלה ליישב הדקדוק על תיבת 'מִכֶּם', דלכאורה 'לְכֶם' היה ראוי לומר. ועתה נאמר עוד וכו'.

ט בגמרא שבועות (לט): אומרים לו הוי יודע שכל העולם כולו נודעו בשעה שאמר הקב"ה בסיני (יתרו כו, ו) לא תִּשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא. וכל עבירות שבתורה נאמר בהן וניקה, וכאן נאמר לא יִנְקֶה. וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו ומכל העולם כולו, שנאמר וכו'. וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות, וכאן נפרעין ממנו לאלתר, שנאמר (זכריה ה, ד) הוֹצֵאתִיהָ נֶאֱמַר ה' צִבְאוֹת וּבָאָהָּ אֶל בֵּית הַגִּנֹּב וכו', זה הגונב דעת הבריות, שאין לו ממון אצל חבריו וטוענו ומשביעו, וְאֵל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹר, כמשמעו, וְלִנְהָ כְתוּבָה בֵּיתוֹ וְכָלְתוּ וְאֵת עֶצְיוֹ וְאֵת אֲבָנָיו, הא למדת דברים שאין אש ומים מכלין אותן, שבועת שקר מכלה אותן. ○ אם אמר איני נשבע, פוטרין אותו מיד, ואם אמר הריני נשבע, העומדין שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה. [ויעיין עוד מדברי הגמרא להלן בהערה כא]. [ויעיין דין זה ברמב"ם הל' שבועות יא, יח. ובשלחן ערוך חו"מ פו, כ].

כא

ובכר האריך החתם סופר לחרץ מה דקשה דאם הוא שבועת אמת למה נקרא רשע

מילא די גאנצע זאך [עצם הענין קשה, דהלא הנתבע] ער טענה'ט [דאך אז] ס'איז אַ שבועת אמת. [ואם כן למה כשנשבע נקרא בשם 'רשע'].

- ער שמועסט דערפון דער חתם סופר אין די תשובה.^כ

כב

ומה שאומרים 'הרשעים' בלשון רבים, דלכאורה אחד מהם אינו רשע, כבר תירץ הגמרא בזה כי השבועה חלה על שניהם

און [כמו כן קשה] פארוואס זאגט מען אויף ביידע, מאַהלי האַנשים הרשעים, איינער שווערט דאך נאָר.

[ועל זה] פלאַגט זיך שוין די גמרא^{כא}, [ומתרחץ] אַז [ווייל] ס'שטייט שְבַעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין

^כ בשו"ת חתם סופר (ח"מ סימן ז): נשאלתי מאת כבוד הדרתו, מנא הא מילתא דרגיל על לשונינו דאפילו שבועת אמת עביההי, ועל ידי זה נמנעים מלשבע אפילו שבועת אמת, ומתפשרים בכל מה דאפשר, רק שלא לישבע אפילו באמת (ועי' בשו"ע ח"מ יב, ב, וכה, ה). גם כי אמרו חז"ל (במדרב רבה כא, א) אלף עיירות היו לינאי המלך וכולם נחרבו על עון שבועת אמת, מכל מקום היא גופו היכי רמזא וכו', עיין ספר חסידים (סימן תיו-תט) וכו'. ובל נראה לי דמפורש בקרא דרביר קבלה, בקהלת ט' (ב), דכתב הכל פאָשר לכל, מקרה אחד לצדיק ולרשע, לטוב ולשחור ולטמא, ולזכב ולאָשר אינו זכב, פטוב פוטא, הנשבע פאָשר שבועה ירא וכו'. מה שמסיים נשבע ואָשר שבועה ירא קשה מאוד להולמו, חדא אם הכוונה אשר נשבע לשקר, אין לך 'חוטא' גדול מזה, כדאיאת סוף יומא (פו). ובמס' שבועות (לט). דשבועת שוא הוא מן החמורות, ונאמר בו לא יִקָּה, וכל העולם כולו נודנצע עליו וכו'. אלא על כרחך קרא מיירי מהרגיל להשבע 'באמת' ואינו בגדר 'חוטא', ואָשר שבועה ירא פורש עצמו מלישבע כלל אפילו באמת, שלא יבוא חס ושלום לידי שבועת פנים, וכמ"ש חז"ל (נדרים כ). אל תהי' רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות וכו'. ועוד אפילו שבועת אמת על כל פנים אית ביה משום נושא שמו ית"ש לבטלה, ואם אפשר לו לפשר בכל מה דאפשר כדי שלא לישא יתרבך על שפתיו, יש לו לעשות כן וכו'. ועל כן אמר שבועה ירא, שירא לישבע באמת מטעם יראת כבוד ה', ומטעם שלא ירגיל לישבע ויבוא חס ושלום למעול בשבועה. ומכל שכן בענין ממון שאיכא למיחש טפי וכו'. כנלע"ד על דרך פשוטו.

ומהאי טעמא נראה לי, אמרו חכמינו ז"ל שבועות ריש פרק הדיינים (לט), ובקצה אל בית הגבנן (זכריה ה, ד), זה הגונב דעת הבריות שאין לו ממון אצל חברו וטוענו ומשביעו. וקשה וכי משום טירחא בעלמא שהטריח את חברו לישבע באמת, יתחייב בעונש הגדול המר הזה, דבר שאין אש ומים מכלה אותו. אלא על כרחך [גם] שבועת אמת היא רע ומר, ואשרי הנזהר ונשמרו. ואמר שם גנדס סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, וקשה איך מחליטם לרשעים. בשלמא אנשבע לשקר הו' רשעים שניהם, זה הנשבע לשקר וכן אידך המשביעו, מטעם שכתב רש"י (לט): שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן. ואי נמי כמו שכתב סמ"ע (חרי"מ פו, א) שכשרואה שזה רצה לישבע על שקר, היה לו לפשר עמו שלא יתחלל שם ה' בשבועת שקר. אבל אי נשבע באמת, נהי דהמשביעו הוא רשע שמשביע את חברו בחנם, מכל מקום 'הוא' מה חטא שנשבע באמת, ואיך מחליטם לומר 'רשעים'. ואין לומר [לפי] שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן כפירוש רש"י, דהא השתא אהנתבע קיימין והוא הלאה, ומה היה ליה למיעבד, ואיש עני הוא וזווי אנשיה, שזה הלאה לו ולא אחר, ועתה תובע בכפל, ועל כרחו מודה במקצת מה שהוא אמת, ונשבע על השאר שבועת אמת. אלא על כרחך [כן] מכ"מ היה לו להשוות ולהפסיד משלו, ולא לישבע באמת. ובוזה יתיישב מאי טעמא יתיב סמ"ע טעם אחר שלא כפירוש רש"י, והשתא אתי שפיר, דרש"י פירש [כן] על פסוק שבועת ה' חלה על שניהם, רוצה לומר אם ישבע לשקר יהיה על שניהם, וסגי בפירוש רש"י ובטעמו. ואם נשבע באמת, אפשר שאינו חל אפי' על אחד מהם. אך הסמ"ע יתיב טעמא על שם מחליטים את שניהם לרשעים, ועל כרחך מטעמא דסמ"ע, דאפילו נשבע באמת מ"מ גם הנשבע רשע שהיה לו לפשר, וכן משמע בפרק שבועת העדות (שם לב). די יימר דמשבטת עיי"ש, משמע שרגיל להפסיד ממונו ולא לישבע באמת. עפ"י כתב הר"ן ריש פרק כל הנשבעין (שם מה). אקשיית הש"ס דליתבי ליה בלא שבועה, משום דהשכיר הזה העני יעזוב שכרו ביד בעה"ב, ולא ירצה לישבע אפילו באמת, כי כן דרכן של בני ישראל להפסיד ממון עצמם ולעשות כל טעדיק שלא לישבע אפי' באמת וכו'. ומנהג ישראל תורה, ואין להרהר וכו'. ויעיין דבר זה מבואר בספר חובות הלבבות פרק ו' משער האהבה ע"ש, וברבה פורשת ויקרא (ג, א) אמרין ברייתא בין חייב בין זכאי למומי לא תיעול, פירוש לשבועה לא תכנס אפילו זכאי עיי"ש.

^{כא} בגמרא שם (לט): ואם אמר הריני נשבע, העומדים שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה. בשלמא ההוא דקא משתבע, קאי באיסורא, אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי. כדתנאי, רבי שמעון בן תרפון אומר, שְבַעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְנֵיהֶם (משפטים כב, י), מלמד שהחלל שבועה על שניהם [פירש"י: ששניהם נענשין בה, שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן, ובאו לידי חילול השם]. (ועיין עוד בזה בדברי רבינו להלן באות קד).

שְׁנֵיהֶם (משפטים כב, י), [ונשמע] **אִזְּ ס'אִיזוּ שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁנֵיהֶם.**

[והביא שם בחתם סופר הביאור בזה, בשם רש"י, ובשם הסמ"ע].

(ועיין בזה באורך להלן באות קד-קיב, לדרכו של רש"י)

כג

התחלת קושיא י"א

נָאָר [מה שיש לדקדק עוד על עצם הענין] פִּאָרוּוָאס הָאָט מֵעַן עֲפֵעַס אוֹיסגעזוכט [אז] בִּי
אֶ שְׁבוּעָה זָאָל מֵעַן זָאָגן [דייקא] דַּעַם פִּסוּק וואָס שטײט בִּי קֶרַח'ן, סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֲלִי
הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה.

ס'אִיזוּ מִמָּה נִפְשָׁךְ קָשָׁה, אִיזוּ דַּעַן אִיבערדעם [מתקיים שם ענין] סוּרוּ נָא.

כד

קושיא י

אמנם לכאורה קשה עוד, מה שייך בשבועה ענין הזכרת פסוק סורו נא וגו', והלא למעשה הבית דין
נשארים שם, ואם כן אינו דומה לענין הכתוב דשם התרחקו באמת מסביב למשכן קרח דתן ואבירים

(י) קודם, אִיזוּ עַס דַּעַן אֶ דְּמִיּוֹן [למעשה קרח שהתרחקו משם באמת, והלא] מ'זָאָגט דאָךְ
נָאָר סוּרוּ נָא [אבל הבית דין הרי נשארים שם להשביעו], בִּי קֶרַח'ן אִיזוּ 'גִּעְווען' סוּרוּ נָא הָאָט
מֵעַן גִּעְזאָגט פֿון תִּפְסוּ בְּכָל חֲטָאתָם, ווייל די ערד אִיז דאָךְ גִּעְוואָרן פֿפֿכֶּרֶה^{כב} און
ס'הָאָט אִינגעשלינגען^{כג}, און ווער ס'שטײט דאָרט אִיז גִּעְווען אִין אַ סִכָּה, ס'אִיז
טאַקע גִּעְווען פִּאָרוּוָאס [לסור משם מחשש פֿון תִּפְסוּ, וכדכתיב להלן וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבֵיהֶם]
נִסוּ לְקַלֵּם כִּי אָמְרוּ פֿון תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ, הָאָט גִּעְמוּזט זיין [בפועל] סוּרוּ נָא, הָאָט מֵעַן
גִּעְמוּזט 'אָוועקגיין' [פון] דאָרטן.

[אָבער] אִזוּ אִינער שווערט הִינַט [אינו מובן כל כך מה שאומרים סורו נא וגו', דהרי עונש
גלוי על אתר] דאָס אִיז נָאָר דַּעַמָּאָלטס גִּעְשַׁען [אצל קרח ועדתו], דאָס גִּעְשַׁעט שוין נִשַּׁט
מֵעַר. [און] אפילו^{כד} דער עוֹנֶשׁ אִיז זייער ביטער און נוֹרָא, [אויף] דער עוֹן פֿון שְׁבוּעָה,
[ווי] די גִּמְרָא זָאָגט^ט [דבכל עבירות שבתורה נפרעים ממנו, ובשבועה] לוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם כּוֹלוּ,
אָבער [מ'זַעַת עַס] נִשַּׁט אויפֿן אָרט [מ'מֶשׁ, כי] הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אִיז מֵאָרִיךְ רוחיה וְגִבָּה
דִּילִיָּה [במדבר רבה יד, ו].

כה

קושיא יא

ובכלל צריך ביאור למה נקטו חכמים להוכיח דייקא זה הפסוק הנאמר אצל מחלוקת קרח ועדתו, דמשמע מזה שיש איזה
קישור בין אלו הדי' ענינים. דאם לא כן הלא יש עוד כמה פסוקים אחרים דמייני מענין התרחקות מאנשים הרשעים
(יא) נָאָר יִהְיֶה אִיךְ שִׁיחִיָּה, פִּאָרוּוָאס עֲפֵעַס [זאָגט מֵעַן דייקא] דאָ 'דַּעַם' פִּסוּק [הנאמר
בְּקֶרַח, דמשמע שיש איזה שייכות לזה עם ענינו של קֶרַח].
[והראיה כי] יַעֲנֵעַר לִמְשָׁל, אִזוּ אִינער וואָס אִיז נִשַּׁט עוֹמֵד בְּדַבּוּרוֹ, [און] מ'מֵאָכַט אֶ

^{כב} הכוונה 'כמשפך'. ולשון 'ככברה' הוא משיגרא דלשון רש"י בפרשת ויחי (מח, ז) עה"פ בעוד כְּבֶרֶת אָרֶץ.
^{כג} כמבואר במדבר רבה (יח, ג): וְתִפְתַּח [הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ] (שו, לב). אמר רבי יהודה, באותה שעה נפתחו לארץ
פיפיות הרבה, שנאמר (עקב יא, ו) בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל. אמר רבי נחמיה, והרי כתיב ותפתח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ, אמר לו
והיאך את מקיים בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, אלא שנעשית הארץ כְּמִשְׁפָּךְ, וכל היכן שהיה אחד מהם, היה מתגלגל ויורד
ובא עמו, נמצאת מקיים בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, ומקיים ותפתח הארץ את פיה. וברש"י עקב (יא, ו): בְּקֶרֶב כָּל
יִשְׂרָאֵל. כל מקום שהיה אחד מהם בורח, הארץ נבקעת מתחתיו ובולעתו, אלו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי
נחמיה, והלא כבר נאמר ותפתח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ, ולא 'פיותיה', אמר לו ומה אני מקיים בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, אמר
לו שנעשית הארץ מְדֻרֶּן כְּמִשְׁפָּךְ, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה.
^{כד} פירוש: כְּטָשׁ.

מי שפָּרַע, זאָגט מען^כ מי שפָּרַע מאַנשי 'דור המבול', ומאַנשי 'דור הפלגה'. דאָרט שטייט נישט [וועגן] 'קרח', [נאָר וועגן] אנשי דור המבול, און דור הפלגה.
- [והגם] ס'איז [דאָרט] אויך קָשָׁה, וואָס עפעס [כאפט מען אָן] גראַד^כ [דעם] דור המבול און דור הפלגה, אויף מי שפָּרַע עומד בדבורו. [נאָר] דאָס האָב איך 'דעמאָלטס' געזאָגט שוין [לבאר זי], שוין דעמאָלטס אין פרשת נח^כ ווען ס'איז אויפן פלאץ פון די סְדֵרָה, [ולא נאריך עתה בזה]. -
אַבער היצטערט [בפרשת קרח, יש לנו לבאר וואָס] דאָ איז דאָך געווען ביי אַ שְׂבוּעָה, [פאָרוואָס] זאָגט מען דעם פסוק פון קרח.

כו

[וואס תמצא לומר] וויל ער זאָגן אז זיי זענען רשעים, ער וויל זיי אַנרופן 'רשעים', איז דאָ אַנדערע פסוקים פון רשעים, ס'איז דערפון דאָ פֶּמָה וְכֵמָה אין די פסוקים, ס'איז געווען [כמה] פֶּתוֹת אַזעלעכע וואָס זענען געווען עֲדַת רשעים.
פאָרוואָס פונקט דאָ ביי קרח'ן פונקט האָט מען אַרויסגעזוכט [אז] דעם פסוק זאָגט מען, ביי אַ שְׂבוּעָה האָט מען געטראָפן דעם פסוק, זאָגט מען סורו [נא] מֵאֶהֱלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה.
ס'מוז דאָך עפעס האָבן אַ שייכות, פאָרוואָס מ'זאָגט גראַד^כ דעם פסוק.

כז

הקדמה לישוב הקשיבות

הנה קרח היה באמת איש גדול וצדיק, ובעל רוח הקודש אמיתי, וכמבואר גם ברש"י שראה שלשלות גדולה יוצאה ממנו. אבל רתן ואבירים היו רשעים גמורים

לאמיר זען, קומען צום תוכן העניין.

[דהנה] דאָס איז דאָך אַמאָל זיכער, אז קרח איז געווען זייער גרויס.
ווי רש"י זאָגט^כ 'ראה' שלשלת גדולה יוצאה ממנו. וויאזוי האָט ער דאָס געזען, ער האָט נאָר געזען בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, ער האָט געזען די אַלע [דורות שיוצאים ממנו].
על כל פנים איז ער דאָך געווען אַ בַּעַל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֱמִיתִי.

כח

וכמבואר באור החיים הק' דעל קרח נאמר מוֹרֵד שָׂאוֹל וְיָעַל, מה שאין כן ברתן ואבירים שהיו חלק רע גמור
און דער אָמֶת, דער אור החיים הקדוש זאָגט^כ אז אויף קרח איז [נאמר] מוֹרֵד

^כ כמבואר במשנה בבא מציעא (מד): נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות, יכול לחזור בו. אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו. [ועיין גם בגמרא שם (מח. ומט.)].
^כ פירוש: דוקא.

^כ בס"ג נח תש"כ (ובלשה"ק נדפס בחידושי תורה תשי"ז ח"ב). ועיין עוד בזה בס"ג נח תשכ"ב (ובלשה"ק בחידושי תורה ג' כרכים עמוד לח), ובדברי יואל נח (עמוד קפט-קצא).

^כ ברש"י (טו, ד): רב לָכֵם בְּנֵי לֵוִי. דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו שכן התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם וכו'. וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעות, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש, שנאמר (דברי הימים א' כח, ה) כָּל אֵלֶּה בְּנֵימָן לְהִימָן, אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום, לכך נשתתף לבוא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, אָשֹׁר יִבְחַר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בעצמו. ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה. ומשה היה רואה.

^כ באור החיים הק' בפרשתן (טו, א): ודע שיש מחלוקת רבותינו ז"ל (סנהדרין קט): בקרח ועדתו, אם יש להם חלק לעולם הבא. למאן דאמר אין לו חלק לעולם הבא, גם שורשו ביעקב נמק, והוא מה ששאל השואל (שם קט): ולחשוב בן יעקב, ודקדק לומר שעקב עצמו לגיהנם, פירוש לא נתלוצץ לבד שהוא לזמן מועט, אלא עד סוף

שָׁאוֹל וַיַּעַל^א (שמואל א' ב, ו), און אויף דָּתֶן וַאֲבִירִם נישט.

ווייל דָּתֶן וַאֲבִירִם זענען געווען 'רשעים' טאָקע, [פון] אייביג.

דָּתֶן וַאֲבִירִם יָצְאוּ נָצְבִים^א אין מִצְרַיִם נאָך^ב. [און] זיי האָבן מ'לשין געווען, זיי האָבן גע'מסר' משה רבינו^ג, נאָך דעמאָלטס ביי פֿרעה'ן. און כדומה, זייער אַסאך מאָל^ד [מצינו שהיו רשעים במעשיהם]^ה.

כל מקום שנאמר נָצִים נָצְבִים, אלו דָּתֶן וַאֲבִירִם^ה.

העולם, והוא מה שרמו במאמר שעקב עצמו, לשון סוף ותכלית כעקבים שהם סוף תכונת האדם, ורבותינו ז"ל ישתמשו בלשון זה, כאומרים (סוטה ט): בעקבות משיחא וכו'. ותיירץ (בסנהדרין שם) לפי שהתפלל על עצמו וכו', פירוש לעולם שכן הוא, אלא שה' עשה נחת רוח ליעקב שהתפלל וכו'. א ו או אפשר שסובר שיש לו חלק לעולם הבא, וזו היתה תפלתו של יעקב, שלא יגיע כח החטא עד עיקר השורש שביעקב, ולא ינתק חבל הכסף מעיקרו, ויש תקוה לאחריהם. והוא מאמר התנא (שם, והובא להלן) עליהם אמר הכתוב מוריד שָׁאוֹל וַיַּעַל, וראיתי לדקדק אומרו וַיַּעַל, ולא אמר וַיִּמְעָלָה, כשיעור שאמר (הכתוב שם) בסמוך ה' ממת ומחיה, וכמו כן אמר אחר כך (שם) ה' מוריש ומַעֲשִׂי. אכן נתכוון לומר דברי התנא עצמו שעל עדת קרח הוא מדבר, לזה אמר וַיַּעַל, פירוש כבר העלה אותם קודם שהורידם, שהרי קדמה תפלת יעקב לירידתם, ומאז נכתבו בספר הַעֲלִיָּה.

ועוד שם (א, טו) בענין דָּתֶן וַאֲבִירִם, לאחר שהארין שעליהם אמר משה אֵל תִּפֶּן אֶל מַנְחֹתָם, מסיים וז"ל: ואין זה אלא לצד היותם חלק רע גמור, וטבע הרע לשנוא הטוב שְׁנֹאָה עוֹה טבעית בלא סיבה נולכן לא נתרצו למשה, מעתה כל כיצא בזה מורה לעקרו, ולהפקיע זכותו, לכל יפן ה' למנחתם, כי בְּאָבֶד רִשְׁעִים רָנָה (משלי יא י). וסובר אני כי האנשים הרשעים אלה אינם בכלל עדת קרח שנאמר עליהם מוריד שָׁאוֹל וַיַּעַל, שאלו 'אבדה תקותם', שכולן ענף הקליפה, כן יאבדו כל אוֹבֵי ה'.

ובאורי החיים הק' פרשת פינחס (כו, ט): הוא דָּתֶן וַאֲבִירִם וגו'. צריך לדעת מה בא ללמדנו במאמר זה וכו', עוד למה האריך בדברים אלו, אֲשֶׁר הִצִּי וגו' הַבְּרִיתָם על ה'. ונראה כי לא בא הכתוב כאן אלא לומר שהן הנגזר היו סיבה לכל מעשה קרח, כי יחפזין ה' לפרסם הרשעים שהם סיבה לרשע הנעשה, והוא אומרו הוא דָּתֶן וגו' אֲשֶׁר הִצִּי וגו' פירוש את אחרים, על ה' ומשה עבדו, וכן פירש רש"י הא למדת שהם המחטיאים [את] העדה הנועדת, ואפשר שגם את קרח הם החטיאורו וכו'. הא למדת שהגם שנקבלו היהודים על משה ועל אהרן, היו חוזרים בהם, אם לא היו שני הרשעים. וזה לך האות, כי האיש משה לא היה משתדל לרצות אלא להם, דכתיב (קרח טז יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וגו', וכתיב (שם, כה) וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה אֶל דָּתָן וגו', שהרגיש שבהם הדבר תלוי. מעתה נפשות כל המתים תלויים בשני הרשעים ההם, ויש בזה לימוד זכות על קרח ועל המאמתים וחמשים איש, וכן תמצא שאמר הכתוב בפרשת עקב (יא, ו) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבְרִים וגו', שאינו מונה המאורע אלא לדתן ואבירים. וכפי זה יכולין אנו להעמיד סברה האומרת (סנהדרין שם) 'עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא', בדתן ואבירים. ולהעמיד סברה האומרת 'עליהם אמר הכתוב שָׁאוֹל וַיַּעַל', בשאר העדה חוץ מהם.

כמבואר במשנה סנהדרין (קח): 'עדת קרח וכו', רבי אליעזר אומר, עליהם הוא אומר ה' ממת ומחיה מוריד שָׁאוֹל וַיַּעַל'. ובבבבבב רבה (יח, יג): אמר רבי שמואל בר נחמני, אפילו מחט שהיתה שְׁאוּלָה ביד ישראל מידם, אף היא היתה נבלעת, שנאמר וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׁאוּלָה. וכל כך למה, שחלק על הקב"ה. אף על פי כן לעתיד לבא הם עתידין לעלות. רבי יהודה בן בתירה שונה שיש להם חלק לעולם הבא, שנאמר וַיִּאֲבֹדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל, בדרך הוא אומר (תהלים קיט, קעו) תַעֲיִיתִי כִשֶׁה אֲבֹד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי, מה אבידה שנאמר בדרך היא עתידה להתבקש, אף כאן אבידה העתידה להתבקש, וכן חנה מתפללת עליהם ה' מַמִּית וּמַחֲיָה מוריד שָׁאוֹל וַיַּעַל.

^א לשון הפסוק כאן (טו, כו): וַדָּתֶן וַאֲבִירִם יָצְאוּ נָצְבִים פֶּתַח אֲהֵלִיָּהֶם וַנְּשִׂיהֶם וַבְּנֵיהֶם וַנְּסִפֵּם.

^ב וכדכתיב בפרשת שמות (ה, כ-כא): וַיִּפְּעֻהוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן וְנָצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצִאתָם מֵאֶת פֶּרְעֹה, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת רִיחְנוּ בְּעִינֵי פֶרְעֹה וּבְעִינֵי עֲבָדָיו לְתֵת חֶרֶב בְּיָדָם לְהִרְגֵנּוּ. ופירש רש"י: וַיִּפְּעֻהוּ. אנשים מִיִּשְׂרָאֵל, אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן וגו'. ורבותינו דרשו, כל 'נָצִים וְנָצְבִים' דתן

ואבירים היו, שנאמר בהם 'יָצְאוּ נָצְבִים'.

^ג כמבואר בשמות רבה (א, טו): וכן אתה מוצא שלא נשמע הדבר אלא ע"י העברים שנאמר (שמות ב, יג) וַיֵּצֵא בְּיָמָם הַשֵּׁנִי וַהֲנֵהוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים 'נָצִים', זה דתן ואבירים, קראם נָצִים על שם סופם. הם הם שאמרו דבר זה [לפרעה, שהרג משה את המצרי], הם היו שהותירו מן הַמֶּן, הם היו שאמרו (שלא יד, ד) נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁבַּח מִצְרִימָה, הם שהמירו על ים סוף. ובתחומא שמות (סמנ י): וַיֵּצֵא בְּיָמָם הַשֵּׁנִי וַהֲנֵהוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים נָצִים. מי היו, דתן ואבירים. והם שאמרו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁבַּח מִצְרִימָה, והן שהמירו על ים סוף, והן שהותירו מן הַמֶּן, דכתיב (בשלה טו, כ) וַיִּתְּרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר, והם שִׁעְיָאוּ לִקְלֵט וְלֹא מִצָּאוּ (שם, כז), והם היו במחלוקת עם קרח. שנאמר (פינחס כו, ט) הוא דָּתֶן וַאֲבִירִם, שהן עמדו ברשעתן מתחלה ועד סוף. [וכן הובא ברש"י שמות (ב, יג-יד)].

^ד ועיין בגמרא מגילה (א, א), וברש"י פינחס (כו, ט): 'הוא' דתן ואבירים, הן בִּרְשָׁעָן מִתְחִילָתָן ועד סופן.

כט

דָּתָן וְאֶבְרָם זַעֲנֵן גְּעוּוּעַן מִמְּקוֹר הָרָשָׁע.

און קרח איז [אָבער] געווען אַ גרויסער [מענטש], און איש קדוש געוועזן. דאָס שטייט דאָך איבעראַל.

ל

ובכתבי האר"י מכואר ענין טעותו של קרח, כי באמת לעתיד יהיה כדבריו שהלויים יהיו כהנים, אלא שטעה להקדים הענין לפני זמנו

דער אר"י הקדוש זאָגט דאָך^ל אַז ער האָט געזען טאַקע דעס [מה שעתיד להיות באמת], וואָרן לַעֲתִיד וועט אַזוי זיין ווי קֶרַח האָט געוואָלט, [אז] די לְוִיִּים זאָלן זיין כֹּהֲנִים.

לא

דער זוהר הקדוש זאָגט^ל, אַז ער האָט געוואָלט פֿלחָנָא דשְׁמָאֲלָא לִימִינָא [דכּהן הוא מצד החסד ולוי הוא מצד גבורה, והוא רצה להחליף הענין]. אין זוהר הקדוש איז עס אויך 'מְרומז' [דברי האר"י^ל].

^{לה} כמובא ברש"י שמות (ה, כ) המובא לעיל (בהערה לב). ומקורו בגמרא נדרים (סד:): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל מקום שנאמר 'נָצִים וְנָצִיבִים' אינן אלא דתן ואבירם.

^{לו} עיין בזה בליקוטי תורה (בדרושי יחזקאל, אות ב). וז"ל בשער הפסוקים (דרושי יחזקאל): והנה יחזקאל הנביא, וחזקיהו מלך יהודה, שניהם משרש קין וכו'. גם בזה תבין מה שנאמר לקמן (יחזקאל מד, טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְלוּם בְּנֵי צִדּוֹק, כי הוא תימה וכו'. ואי אפשר לפרש ולומר שהכהנים וגם הלויים ינסו לעבוד במקדש, לפי שאין הלויים בני צדוק כלל, ואיך קראם בני צדוק. ועוד כי אין עבודה אלא ככהנים, ולא בלויים. אבל הענין מכואר במה שאמרנו, כי בתחלה היתה עבודה בכבורות, כי להם משפט הכהונה, וכשחטאו ניתנה לבני אהרן הכהנים. והנה קין הוא הבכור, ואילו זכה היה לו ג' עטרות הנזכר, והאחת מהם היא הכהונה וכו', וכיון שחטא קין, אבד בכורתו וכהונתו, ונתנה להבל אחיו, וכמו שהודעתך כי אהרן הוא משרש הבל. והנה קין והבל הם גבורות וחסדים כנודע. ומן הראוי היה שהגבורות והם קין הבכור, והם מעולות מן החסדים וכו', והגבורות הם נקבות, וכן הלויים שהם מן הגבורות של קין היה ראוי שהם יהיו כהנים, כי להם כתר הכהונה, שהם הבכורות. וכהנים שהם משרש הבל, יהיו לויים. אלא שבחטאו של קין, נהפך הענין וכו'. והנה בעולם הזה, ששרש הבל להיותם מן החסדים הם יותר נקיים, ורובם טוב ומעוטם רע, היו עתה כהנים. אבל לעתיד לבא שנשמות שרש קין נטהרו מן הקליפות ונתקנו, יחזור קין ויטול בכורתו הראויה לו. ומה שעתה היו הכהנים עובדים, יהיו אז הלויים עובדים ככהונה. באופן שהכהנים יחזרו להיותם לויים, והלויים יהיו כהנים. וז"ש וְהַכֹּהֲנִים הַלְלוּם בְּנֵי צִדּוֹק וגו', פירוש כי הכהנים אשר ישמשו ככהונה לעתיד, יהיו מאותם שעתה היו לויים. ואלו הַלְלוּם שעתה, יהיו אז כֹּהֲנִים בְּנֵי צִדּוֹק. ובשער הגלגולים (סוף הקדמה לה): ודע כי לעתיד לבא כל שורש קין יהיו כהנים. ושורש הבל שהיו עד עתה כהנים, אָז יהיו לויים. באופן כי כל מה שהיה עד עתה בחינת לויים מצד הגבורה, דוגמת קרח לוי, שהיה משרש קין, כולם יקחו אז את הכהונה, שהיא חלק הבכורה, כנודע מתרגום פסוק ראובן בכרי אָתָּה [ויחי מט, א]. וזהו סוד פסוק וְהַכֹּהֲנִים הַלְלוּם בְּנֵי צִדּוֹק. והנה לא נמצא בשום 'נביא' שיוזכר הכהנים בשם לויים, אלא ביחזקאל, לפי שהוא היה משרש קין הבכור כמבואר אצלנו, ולכן ניבא נבואה זו, כי לעתיד לבא אותם שהיו עד עתה כהנים, יהיו אז לויים. וכן מי שהיו לויים, יהיו אז כהנים בני צדוק. וכל שורש הבל שעתה הם כהנים, יהיו אז לויים.

^{לי} בזהר הק' בפרשתן (דף קעו): וַיִּקַּח קֶרַח וגו'. רבי יצחק אָמַר, כָּל מֵאֵן דִּישְׁתַּדֵּל בְּאוֹרֵייתָא, חִירוֹ אֵית לֵיה מְכָלָא, חִירוֹ מִמִּיתָה כְּמָה דְאֶמְרֵן. בְּגִין דְּחִירוֹ עָלֵיהּ שְׂרָא, וְאֶחָד בֵּיה. אֵילוּ יִשְׂרָאֵל מְתַשְׁרִין בְּאוֹרֵייתָא, לְשִׁתְּבוּ מְכָלָא, וְלֹא יִשְׁתַּכְּחוּ בְּגִלְיוֹתָא, וְדָא הוּא דְּכִתְיב (תשא לב, טו) חֲרוֹת עַל הַלְחָת. אַל תִּקְרִי חֲרוֹת אֱלָא חִירוֹת. וְחִירוֹת דָּא (ניא: אוקמוה) בְּאוֹרֵייתָא אֲשֶׁתַּכּ, אוֹרֵייתָא אֵיהִי חֵילָא דִּימִינָא, כְּמָה דְאֶת אָמַר (ברכה לג, ב) מִמִּינוֹ אֵשׁ דֵּת לָמוֹ, וְשְׁמָאֲלָא אֲתַפְּלִיל בִּימִינָא, מֵאֵן דְּעִבִּיד יְמִינָא שְׁמָאֲלָא, וְשְׁמָאֲלָא יְמִינָא, הָא אֵיהִי כְּאֵילוּ חָרִיב עֲלָמָא. תָּא חֲזִי, אַהֲרֹן יְמִינָא, לִוְיָא שְׁמָאֲלָא, קֶרַח בְּעֵי לְמַעַבְד חֲלוּפָא דִּימִינָא לְשְׁמָאֲלָא, בְּגִין כֶּךָ אֲתַעֲנָא. וְלָא עוֹד אֱלָא דְאֲשַׁכַּח בֵּיה לִישָׁנָא בִּישָׂא, וְאֲתַעֲנָשׁ כְּכָלָא. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁמָאֲלָא אֲתַפְּלִיל תִּמְיֵד בִּימִינָא, קֶרַח בְּעָא לְאַחֲלָפָא תְּקוּנָא דְלַעֲיָלָא וְתָמָא, בְּגִין כֶּךָ אֲתַאֲבִיד מֵעֲיָלָא וְתָמָא.

^{לז} וכמבואר ענין זה בכמה ספרים על פי דברי האר"י הק' הנזכר. - ועיין בזרע קודש סוף פרשתן (ד"ה ואני נתתי) וז"ל: כי ענין הגבורות הוא שמצמצמים את החסדים מלהתגלות, דהיינו כי מטבע החסדים להתפשט, וכשיש איזה מסך מבדיל בינינו לבין אלקותו ית"ש, אז נעשה מכסה, ומסתיר להשפעת החסדים ומצמצם אותם שלא יתפשטו. משא"כ לעתיד שיהיה התגלות אלקותו ית"ש ויהיו התגלות החסדים, והגבורות יהיו אדרבא

נאָר ער האָט עס געוואָלט 'פאַר' די צייט, דאָס איז געווען דער פעלער.

לב

ועיקר חטאו היה במה שחלק על דברי משה רבינו, שבוה היה עיקר טעותו

[און] דער עיקר [פעלער] איז געווען אז ער האָט חולק געווען אויף משה רבינו [בענין זה], 'דאָרט' איז געוועזן דער טעות געלעגן, אפילו 'ווי גרויס' ער איז געווען, [אַבער] דאָרטן איז ער אַריינגעפאַלן.

לג

אלא שעם כל זה עדיין צריך ביאור האין בא לידו טעות כזה לחלוק על משה. [וצ"ל שהוא עבד שנתחבר עם דתן ואבירם] אָבער ס'איז דאָך די קשײַא זייער גרויס, אַז ער איז טאַקע געווען אַ צדיק, [און] אַן איש קדוש געווען. [אם כן האין בא לידו טעות כזה, לחלוק על משה. ועל כרחק שזה נגרם לו ממה שהתחבר עם דתן ואבירם שהיו רשעים (וכהמשך וסיום הענין, להלן באות לה)].

לד

- דער זרע קודש זאָגט^ט, [און] זיי זאָגן דאָך אַלע [כעין זה בכמה דרכים], אַז ער האָט געוואָלט [לשם שמים], ער האָט געמיינט אויך צו דינען דעם אייבירשטען אויף אַ העכערן אָפּן, [און] פון השתוקקות צו דער עבודתה, האָט ער געוואָלט זיין אַ פּהֵן. נאָר וואָס דען, מ'טאָר 'דאָס' נישט אויך נישט האָבן [אפילו לרצות להתעלות בעבודת ה', כשהוא נגד התורה].

להתגברות החסדים, בחינת פי גִבּוֹר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ (תהלים קיז, ב) וכו'. ועל דרך זה יהיה לעתיד, ולכן אַז יהיו הלויים כהנים לה', כמו שמוכא בספרים, כי יתעלו הגבורות, והלויים שהם בחינת גבורה יתעלו ויהיו כהנים לה'. וזהו היה ענין קרח שפקח היה כאמרם ז"ל (תנחומא, סימן ה) רק עינו הטעתו, שראה כ"ד משמורות כהונה ולויה עומדים מבניו, וסבר שלכן ינתן לו כ"ד מתנות כהונה, גם ראה שלעתיד יהיו הלויים כהנים, וסבור היה שגם כן אַז יוכל להיות כן. אבל האמת לא היה כן, כי העולם הזה עד התיקון הגמור דומה ללילה כנ"ל, חשכות שאין עדיין בחינת התגלות, והגבורות מכסים את החסדים, ואין עדיין התגלות החסדים בשלימות, ולכן אי אפשר עתה עדיין להיות הלויים כהנים עד לעתיד. ומשה ראה יפה, ורמז לו זה במה שאמר בקר וידע ה' אַתָּה אֲשֶׁר לוֹ, פירוש בוקר כשיהיה התגלות האור ויהיה בחינת בוקר, אַז יהיה זה מה שאתה רואה, וידע ה' אַתָּה אֲשֶׁר לוֹ כמו שאתה רואה, אבל לא עכשיו.

ובאגרא דכלה בפרשתן (עה"פ בוקר וידע ה'): דהנה הר"ג איש שבאו לחלוק על הכהונה מה היה סברתם, דבשלמא קרח ידוע לנו מכתבי קדש להארי ז"ל - והוא 'נִרְמָז' בַּזוֹהַר - דבאמת לעתיד לבא יהיו הלויים במדרגה על הכהנים, כמעלת הזהב על הכסף וכו'. והנה קרח אָכְלָה פֶּגֶה נפִי קודם זמנה, כתאנה שלא ביכרה הנקרא [כן], על כן לעתיד צדיק פתמ"ר יפ"ח (תהלים צב, יג) סופי תיבות 'קרח' (שער הפסוקים, תהלים שם), כי שָׁגָבָה מעלתו, והדין עמו, רק שאכלה פגה. אבל הר"ג איש ישראלים מה היתה כוננת וסברתם שיהיה להם משפט הכהונה, דודאי לא באו כטפשים ומבולבלים בלי סברה ובפרט כי גדולים היו בנשיאות. והנה דבאו בסברה הלוו, כמו קרח ששפט הדין דלעתיד, וכמו כן הם באו בסברה דעתיד, שאמרו רז"ל דלעתיד גם תלמידי חכמים יעבדו עבודה ככהנים וכו'.

^ט בזרע קודש בפרשתן: ויש לומר גם כן, שכוונת קרח היה, על שאהרן כהן גדול רצה להמשיך חסד, שמדת חסד נקראת גדולה, ואמר קרח איך יוכל להמשיך חסדים, כיון שאהרן גם כן משבט לוי שמורה על גבורות. ובאמת עיקר תיקון המדות הוא שיכלול כל אחת בחברתה, כמו שכתבתי במקום אחר באריכות, לא להיות טוב לכל, וכן להשמר ממדת כעס, והכל לפי הזמן והצורך. • ועיקר כוונת קרח היה, שרצה לעבוד את השי"ת בַּיָּתֶר שָׁאֵת (ויחי מט, ב) וצ"י ברש"י שם), הוא כהונה. אבל דרכי משה ואהרן היה, שלא לבחור רק במה שבחר ה', אפילו בעבודת ית"ש, לא לילך בגדולות ובנפלאות ממנו. ואדרבא משה אפילו כשבקשו השי"ת שילך בשליחותו, סירב ואמר (שמות ד, יג) שְׁלַח נָא בְיָד תְּשַׁלַּח, וכן אהרן כתיב בו (שמיני ט, יז) קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, ופירש רש"י ז"ל שהיה אהרן בוש. • וזהו שאמר משה (טו, יא) וְאֶהְרֹן מֶה הוּא פִי תְלִינוּ עָלָיו, כי אהרן אפילו זה אינו רוצה, להיות לו כבוד אפילו בעבודת השי"ת, ואפילו לעבוד לה' בגדולות ונפלאות, רק מחמת שצוה השי"ת את אהרן לעובדו בזה, ולא שרצה בעצמו לעבוד את השי"ת בעבודת זה. • וזהו שאמר משה (טו, כח) פִּי לֹא מַלְכִּי, שלא היה בלבי כלל על המלכות, אפילו לעובדו ית"ש בזה, אין רצוני בזה רק מחמת שצוה השי"ת, ולא לשום כוונה אחרת כלל. • ולכן אמר משה (טו, ט) הַמַּעַט מִמֶּנִּי כִּי הִבְדִּיל וגו', שהאדם אין צריך לכנוס לפנים ממדרגתו.

מ'מוז נאָר 'וועלן' וואָס דער באַשעפער וויל.

מ'דאַרף האָבן השתוקקות [נאָר אויף] צו טון דעם 'רצון הבורא' ברוך הוא.

אַז דער רצון הבורא ברוך הוא איז 'אזוי', מוז מען 'אזוי' טון. -

לה

אבל גם זה צ"ב במה נתלה מעותו במה שהתחבר עם דתן ואבירם

אַבער יהיה איך שיהיה, אָבער די פּלאַ איז [על איש קדוש וצדיק כזה], וואו אַרומער

קומט ער עפעס [צו גיין] צוזאַמען מיט דָתן וְאַבִּירָם.

לו

אמנם כבר ביארתי בזה כי כוונתו היתה שיוכל להוציא טהור מטמא, כי הוא השתוקק לעבודת ה', והיה סבור

שכדי להוציא הדבר לפועל מותר גם על ידי שישתמש עם רשעים לצורך זה. ובהו ביארתי המדרש דמה שראה

קרח לחלוק על משה, הוא לפי שפרשת פרה אדומה ראה

[אמנם בביאור הענין] דאָס האָב איך שוין לאַנג געזאָגט אַמאָל^מ, [לבאר] וואָס דער

פֿשט איז [בהמדרש פליאה בפרשתן] מַה רָאָה קֶרַח לַחֲלוֹק עַל מֹשֶׁה, פֶּרֶשֶׁת פְּרֵה אֲדוֹמָה

רָאָה.

לו

[וביארתי דהנה לכאורה, באם קרח] 'ער' האָט געקריגט [לפי שרצה הוא בכהונה גדולה, ושגם

הלויים יהיו כהנים], לעולם וואו קומט דען דאָ דָתן וְאַבִּירָם [שלא היו משבח לוי].

נאָר 'ער' [קרח] האָט געקלערט [דבכדי] 'דורכצופירן' אַקעגן משה רבינו^נ, האָט ער

געקלערט [אז] האָט ער געברויכט האָבן דָתן וְאַבִּירָם [צו דעם].

איי זיי זענען רשעים, האָט ער גערעכנט יבוא הטוב [מכל מקום]^מ, אויף

דורכצופירן זיין זאָך [ישתמש אף עמהם, און] 'ער' וועט עס [שוין] 'פירן' אויפן גוטן אופֿן.

לח

כי בפרה אדומה מצינו ענין של לטהר טמאים ולטמא טהורים, ועל זה דרשו חכמי"ל את הפסוק מי יתן טהור מטמא.

ולכן חשב קרח דגם הוא יוכל להוציא טהור מטמא, שיוכל להוציא את מחשבתו לשם שמים, אף על ידי דתן ואבירם

[והביא קרח ראייה לזה מפרה אדומה, שאפשר שיצא דבר טוב מרע, ווייל] ביי פֿרֵה אֲדוֹמָה

שטייט, מי יתן טהור מטמא לא אָחד. (איוב יד, ד).

[דבפרה אדומה מצינו] ס'איז מטהר טמאים ומטמא טהורים^מ, זאָגט [דאָך] דער

מדרש^מ, זה שאמר הכתוב - דער מדרש - מי יתן טהור מטמא, רעכנט ער אויס [אז]

פון אָחֻזין [יצא חזקיה], און ס'איז אַרויסגעקומען אַבְרָהָם אָבִינוּ פון תִּרְחָן^נ, [ווראין מזה כי]

ס'איז פאַרהאַנדן אַ טהור מטמא, [ומסיים הכתוב] לא אָחד, כך גזר יחידו של עולם.

דאָס איז אַמאָל פאַרהאַנדן.

^מ בס"ג וישלח תשי"ז [לשון קדשו קונטרס י' ח"ב], ובס"ג פרה תשכ"ב [לשון קדשו קונטרס קמא], ועוד.

^{מא} מעין לשון הגמרא במעילה (י:), יבוא הנס מכל מקום.

^{מב} מלשון הפייטן ביוצרות לפרשת פרה.

^{מג} במדבר רבה (יט, א): זאת חֶקֶת הַתּוֹרָה, זה שאמר הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אָחד, כגון אברהם מתרח,

חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמע, ישראל מעובדי כוכבים, העולם הבא מעולם הזה. מי עשה כן, מי

צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם (כתמיה) וכו'. תמן תנינן (פרה ד, ד) הָעֶסְקִין בַּפֶּה מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף,

מִטְמְאִין בְּגָדִים, היא גופה מטהרת בגדים (כתמיה). אמר הקב"ה חקה חקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור

על גזרתי.

ובגמרא נדה (ט, ט): מי יתן טהור מטמא לא אָחד [פירש"י: לא אָחד. בתמיה, כלומר יחידו של עולם] וכו', רבי

אלעזר אומר אלו מי הנדה, שהמזה ומזין עליו טהור, ונוגע טמא.

לט

אבל הוא מעה בזה, כי הפסוק מסיים שם לא 'אָחָד' (בלשון בחמיה), והיינו שרק הקב"ה שהוא אחד יחיד ומיוחד הוא שיוכל להוציא טהור מטמא, אבל בשר ודם לא יכול לעשות כן

[אמנם האמת הוא כי] איבערדעם זאָגט ער דאָרט לא 'אָחָד', [ווייל] טאָקע נאָר דער באַשעפער ווייסט דאָס, אָן אַנדערער [א] מענטש קען זיך דאָס נישט טרויען, קען זיך נישט אַריינלאָזן אין דעם, אויף מוציא זיין טהור מטמא.

מ

קרח ער האָט אָבער געזען דאָ ביי פֿרָה אַדומָה אַז ס'איז גאָר מְטָהר טמאים ומטמא טהורים, אַז ס'ליגט דאָרט אַ כַּח הַטּוֹמָאָה, און פֿון 'דעם' קומט טהרה. האָט ער אַרויסגעלערנט אַז ס'איז פֿאַרהאַנדן טהור מטמא, איבערדעם האָט ער גערעכנט אַז ער וועט גיין מיט דָתֶן וְאַבִּירָם כאָטש זיי זענען פֿונעם מְקוֹר הַטּוֹמָאָה, וועט ער 'אויסקוועטשן' טהרה, ער וועט מיט זיי גיין, [צו קענען] צוקומען צו די טהרה.

מא

והיוצא מזה כי שורש טעותו של קרח היה במה שהתחבר עם דתן ואבירם, וזה גרם לו לטעות עוד בשאר הענינים אָבער דאָס איז געווען אַ טעות, דאָס איז נישט גוט געווען טאָקע. [והתחלת טעותו היה בזה גופא, אַז] ער האָט זיך מְחַבֵּר געווען מיט דָתֶן וְאַבִּירָם, [וזהו שגרם שלא השיג את האמת, אלא נשארו בטעותו אף לחלוק על משה (כהסיום דלהלן באות מה)].

מב

ישוב הקשיזות

ישוב קושיא ב

וזה שאמרו בפסיקתא לקח עמו אנשים רעים שנתנו עצות רעות, והכוונה דלפי שהתחבר לאנשים רעים על כן נפל בעצתם הרע, דלא רק שלא הוציא טהור מטמא, אלא אדרבה הם קלקלו גם אותו והשפיעו בו לרעה. ולמד לה מהפסוק [ויקח קרח, דלא מבואר מה לקח, ולזה דרש בהמשך הפסוק 'דָתֶן וְאַבִּירָם' וגו', שהם הם אשר לקח קרח עמו קען זיין דאָס איז דער פֿשט וואָס דער מדרש זאָגט [בפסוק 'ויקח' קרח] - די פסיקתא [המובא בילקוט ראובני], - אַז ער האָט גענומען אַנְשִׁים רָעִים. [און] דאָס ליגט אין דעם פסוק וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְחָר [וגו'] 'דָתֶן וְאַבִּירָם', [שלוקח לעזרו את דתן ואבירם].

[ובזה היתה עיקר טעותו, ווייל] וואו קומסטו [צו זיין] מיט דָתֶן וְאַבִּירָם. [און] אַז ער האָט [צו] זיך צוגענומען זיי, כאָטש זיי זענען געווען אַנְשִׁים רָעִים האָט ער זיי צוגענומען [לצרפם ולהתחבר עמהם], ממילא איז ער אַריינגעפאלן. ממילא האָבן זיי אים געגעבן עֲצוֹת רָעוֹת [וכלשון הפסיקתא. ווייל] אַז ער האָט זיך מְחַבֵּר געווען מיט דָתֶן וְאַבִּירָם, האָבן זיי אים געגעבן עֲצוֹת רָעוֹת, [ולא כמו שחשב הוא תחלה שיוכל להוציא טהור מטמא (דברי יואל)]. ליגט [דאָס אין] דער וַיִּקַּח קֶרַח, דאָס איז דָתֶן וְאַבִּירָם, ער האָט זיך גענומען 'זיי' פֿאַר שוֹתְפִים.

[און] איך וועל שפעטער ווייטער^{מב} [שוין] באַלד מִסְבִּיר זיין 'נאָך' דעם עֲנִין, אַז ס'איז געדינגען פֿונעם לשון וַיִּקַּח קֶרַח.

^{מב} כפי הנראה לבסוף לא חזר רבינו בהמשך הדרוש להשלים ביאור זה שרומז לה בכאן.

מג
ישוב קושיא א

והנה בפסוק פי' לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם, אמר במדרש למה נקראת התורה כן, לפי שבבשאר קנינים, מחליפין המוכר והקונה זה בזה, וכל אחד נשאר רק בדבר אחד. אבל בדברי תורה כשמחליפין זה בזה, כגון שזה מלמדו סדר זרעים, והוא מלמדו סדר מועד, הרי שני הקנינים נשארים אצל שניהם, ונמצא שהוא מקח טוב.

אָבער קען זיין טאַקע (בביאור לשון וַיִּקַּח קָרַח על פי דרך הגמרא שלקח 'מקח רע' לעצמו, והוא בהקדם וואָס) ס'שטייט אין פרשת תרומה זאָגט דער מדרש^{מה}, וַיִּקַּחוּ לִי תְרוּמָה, (זהו שאמר הכתוב) פִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם תּוֹרַתִּי אֶל תַּעֲזֹבוּ.

זאָגט דער מדרש (למה התורה נקראת 'לקח טוב', ווייל) אַז איינער קויפט דאָרט (כגון) פֶּסֶף און איינער קויפט זָהָב, זיי קומען זיך צונעזאָם און זיי 'טוישן' זיך (הכסף עס הזהב), האָט יעדער אויך נאָר איינס, אַנשטאָטס 'דעם' האָט ער באַקומען עפעס 'אַנדערש'.

אָבער ביים לערנען תּוֹרָה, (ווען) איינער לערנט (סדר) זָרעים און איינער לערנט (סדר) מוֹעֵד, (און סדר) קִדְּשִׁים (און) סְהֵרוֹת, (און) זיי קומען זיך צונעזאָם, און דער לערנט מיט דעם וואָס 'ער' האָט געלערנט, און יענער לערנט מיט אים וואָס 'ער' האָט געלערנט, האָבן זיי (ביידע סדרים), איז ביי ביידע (מענטשן) דאָ ביידע (סדרים, ולכן) איז דאָס א' לָקַח טוֹב, ס'איז אַ גוטער מקח.

נישט ווי ביי אַן אַנדערן מקח אַז ווען מ'גיט עפעס אַוועק האָט מען נאָר 'דאָס' (וואָס מ'האָט באַקומען). אָבער) דאָ ביי תּוֹרָה, אַז מ'גיט איינעם תּוֹרָה פֶּאַר תּוֹרָה, האָט יעדערער ביידע.

איבערדעם איז דאָס לָקַח טוֹב, אַזוי זאָגט דער מדרש, ס'איז אַ גוטער מקח.

מד

ולכן אמרו בגמרא על קרח שלקח מקח רע' לעצמו. והכוונה שהוא חשב להוציא מהור מממא על ידי שהתחבר עם רתן ואבירם, ויוסף טובה על מוכתו כשהוא ישיף עליהם. אבל לבסוף היה להיפך, שנתקל על ידם, ויירא אף ממה שהיה לו מקודם, ושפיר נקרא זה בלשון 'מקח רע'.

(והתיינת) דאָס איז רעכט אויף פֶּעַל תּוֹרָה, ווען ערליכע אידן קומען זיך צונעזאָם, נעמט יעדערער איינער פונעם אַנדערן עפעס אַ דָּבָר טוֹב, (וממילא) איז עס אַ גוטער מקח.

(אָבער קָרַח) ער האָט זיך אָבער צוזאַמגענומען מיט דָּתָן וְאַבִּירָם, האָט ער נאָר געקאַנט 'נעמען' (פון זיין) אַ מקח רע. ווייל דָּתָן וְאַבִּירָם האָט נישט גענומען פון זיין קדוּשָׁה גאָרנישט, נאָר ער האָט יאָ מקַבֵּל געווען פון דָּתָן וְאַבִּירָם, איז דאָס געווען לָקַח מקח רע 'לעצמו', (אבל הם לא לקחו לעצמם מקח טוב).

איבערדעם איז וַיִּקַּח קָרַח, ער האָט גענומען אַ שלעכטן מקח לַעֲצֻמוֹ, נאָר פֶּאַר זיך.

^{מה} בתנחומא תרומה (סימן ב): וַיִּקַּחוּ לִי תְרוּמָה, זה שאמר הכתוב (משלי ד, ב) פִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם. אמר רבי שמעון בן לקיש, שני פֶּרָקְמִטוּטִין עומדין זה עם זה, אחד בידו מִטְכָּסָא, ואחד בידו פֶּלְפִּלִין, אמרו זה לזה, בוא ונחליף ביני וביניך. נטל זה את הפֶּלְפִּלִין, וזה המִטְכָּסָא, מה שביד זה אין ביד זה, ומה שביד זה אין ביד זה. אבל התורה אינה כן, זה שונה סדר זרעים, וזה שונה סדר מועד, הִשְׁנִנוּ זה לזה נמצא ביד זה שנים, וביד זה שנים, (הכי) יש פֶּרָקְמִטָא יפה מזה. הוי פִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם.

וכן פירש רש"י במשלי (ג, יד): פִּי טוֹב סְהֵרָה מִסַּחַר כֶּסֶף. כל חלופין שאדם מחליף בסחורה, זה נוטל זה, וזה נוטל זה, אבל האומר לחבירו שֶׁנָּה לי פֶּרָקְךָ ואני אשנה לך פֶּרָקִי, נמצאו שניהם ביד כל אחד ואחד.

מה

ישוב קושיא ג

ומכיון שטעה קרח ועדתו בענין זה להתחבר עם דתן ואבירים שהיו רשעים, מעתה אין תימה האיד לא השיגו את האמת בעיקר מחלוקתם, והאיד נפלו בזה גם בני לוי, ונשיאי ישראל. כי ההתחברות עם רשעים מונע מלשיג את האמת, והוא מוזק וגורם קלקול אף לאנשים גדולים וצדיקים

על כל פנים דער תוכן הדיברים.

אז ער איז געגאנגען מיט 'דתן ואבירים' צוזאמען, דאס איז 'שוין' נישט גוט געווען, דאס איז עס געווען [מה שגרם לו כל הטעות שלו לחלוק על משה].

ווען נישט דאס, ווען ער העט 'אליין' גיווען געווען, ער איז דעך דאך געוועזן אן איש צדיק, העט ער גיווען געקומען אויפן אמת.

[ובפרט אז] משה רבינו האט דאך געזוכט [להשתיק המריבה ולעשות שלום], ער איז דאך געגאנגען צו אים, [און] ער האט דאך פרובירט.

נאך וואס'זשע דען, [וויבאלד] ער איז אבער געווען צוזאמען מיט דתן ואבירים, איבערדעם האט ער נישט געקאנט צוקומען צום אמת.

מו

[ומעתה אין תימה כל כך האיד שגם הבני לוי שעמדו בכל הנסיונות, נכשלו כאן להתפתות במחלוקת קרח ועדתו. וכן הנשיאי ישראל שהיו בעלי רוח הקודש. כי בכאן התחלת טעותם היה רק מה שלמדו מענין פרה אדומה לחשוב שיכולין להוציא מהור מטמא, ועבור זה הצטרפו והתחברו אף עם דתן ואבירים שהיו רשעים. אמנם באמת המתחבר לרשע, אף אם הוא צדיק גדול ובעל מדריגה, ויש לו כוונה טובה, מ"מ שוב אינו רואה ומשיג את דרך האמת, ועל כן לאחר שהתחברו עם הרשעים כבר נסמו עיניהם עד שבאו אף לחלוק על משה ועל המקום, ורצו להקדים ענין דלעיתיד לפני זמנו].

מז

ביאור הנמרא: והם בראים

בנמרא: רבה בר בר חנה שמע ממקום בלעת קרח שהם אומרים כל ל' יום, משה אמת ותורתו אמת והם בראים איך האב שוין דאס אמאל געזאגט לאנג¹⁰, וואס דער פשט [איז אין] דעס וואס די גמרא זאגט¹¹ [דההוא טעא אמר לרבה בר בר חנה תא] אחיו לך בלועי דקרח, האט ער דארט געהערט ווי זיי זאגן [קרח ועדתו] משה אמת ותורתו אמת, והם בראים.

מח

והקשו על הלשון 'והם בראים', דהיה להם לומר 'ואנחנו' בראים

אזוי אין-פלוג¹² אזוי ווי ס'איז דער פשט, איז דאך [דא] א דקדוק עצום.

אז ער האט זיך געקריגט מיט משה רבינו¹³, נו [אם הודה לבסוף] אז משה איז

¹⁰ ומהם בס"ג קרח תשכ" (לשון קדשו קונטרס ערה ח"ב), לפי דרכו שם בביאור ענין טעותו של קרח. אבל עיקר התיירין במשמעות לשון המאמר, הוא כמו בכאן, אלא שבכאן הוא לפי דרכו כאן.

¹¹ בגמרא בבא בתרא (עד): [אמר רבה בר בר חנה] אמר לי [ההוא טיעא] תא אחיו לך בלועי דקרח, חזאי תרי ביזעי דהנה נפיק מינייהו קוטרא [פירש"י: ביזעי. בקעים, דכתיב (בפרשת טו, לא) ותבקע האדמה אשר וגו'], והו' קא מפקי קוטרא [נעון], שקל גבבא דעמרא ואמשינה במא [לקח גיזת צמר ושראה במים], ודעציתה בראשה דרומחא ועייליה ה'תם, וכי אפיק הנה איתרף איתרוכי [הנהו גבבי, אע"פ ששרויין במים]. אמר לי אצית [הסכת ושמע] מאי שמעת, ושמעית דהו אמרין משה ותורתו אמת והן בראין. אמר לי כל תלתי יומי [כל ראש חודש] מהדר להו גיהנם להכא כבשר בקלחת [שמהפכין אותו כדי שתתבשל], ואמרי הכי, משה ותורתו אמת והן בראין.

וכן הוא בגמרא סנהדרין (קי). בזה"ל: אמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוה קאזלינא באורחא, אמר לי ההוא טיעא [פירש"י: סוחר ישמעאל] תא ואחיו לך בלועי דקרח [מקום שנתבלעו לשם עדת קרח] וכו' [וכן כל הענין].

¹² פירוש: אויבנאויף, במושכל ראשון.

געווען אַמַת, נו איז 'ער' דאָך געווען פון די ליגנער'ס, העט ער געדאַרפט צו זאָגן 'וַאֲנַחְנוּ בְּדָאִים, וואָס איז דער 'וְהֵם' בְּדָאִים.

מט

אמנם ביאור הענין, כי משה ותורתו ודאי הוא כולו אמת, ודעת ואבירים הם כולו שקר, ועליהם הוא שאומרים 'והם' בדאים, כלומר שהם מתאוננים על מה שהתחברו עמהם. אבל על קרח עצמו אין לומר הלשון שקר, כי הוא כוונתו על האמת, אלא שהיה 'מעות' ברבר, ולא שייך שיאמרו 'וַאֲנַחְנוּ' בדאים, כי אינם בדאים אלא 'מוטעים'.

נאָר דער אַמַת איז אַזוי.

מֹשֶׁה רִבִּינוּ מִלֵּא איז דאָך אַלדינגס פון מְקוֹר הָאֱמֶת.

[און] דָּתֶן וְאַבִּירִם זענען געווען פון מְקוֹר הַשֶּׁקֶר.

[אַבער] קֶרַח הָאֵט זיך אָנגעהויבן דורך אַ טָעוּת, איז דאָך עס נישט געווען אינגאַנצן [שקֶר], איז דאָך עס נישט געווען קיין שֶׁקֶר. ס'איז טאַקע נישט געווען קיין אַמַת, ווייל ער הָאֵט זיך טוֹעָה געווען, אָבער שֶׁקֶר איז דאָך טייטש אַז מ'ווייסט ס'איז ליגנט און מ'גייט מ'זוכט דעם שֶׁקֶר, [אַבער קרח] ער הָאֵט נישט 'געזוכט' דעם שֶׁקֶר, ער איז נאָר 'אַריינגעפאלן' [בטעות] אָבער ער הָאֵט עס נישט געזוכט.

נ

איבערדעם הָאֵט ער דאָס געזאָגט, וואָס ער הָאֵט געזאָגט מֹשֶׁה אַמַת וְתוֹרָתוֹ אַמַת, 'וְהֵם' בְּדָאִים, די חֲבֵרִים זיינע, אויף דָּתֶן וְאַבִּירִם הָאֵט ער געזאָגט וְהֵם 'זיי' זענען די בְּדָאִים, און דאָס הָאֵט אים אַריינגעפירט [בטעות].

איבערדעם הָאֵט ער נישט געזאָגט 'אויף זיך'.

נא

הקדמה לשוב קושיא ח-ט

על כל פנים איז ער אַריינגעפאלן, איז דאָס געווען [נאָר] ווייל ער איז געווען מיט דָּתֶן וְאַבִּירִם צוזאַמען.

נב

[ועל דרך זה נבא לבאר] דעם וואָס שטייט הַמַּעַט 'מִפֶּם' פִּי הַבְּדִיל אֶלְקִי יִשְׂרָאֵל אֲתֹכֶם מַעַדַת יִשְׂרָאֵל וגו', 'לָכֵן' אֲתָהּ וְכָל עֲדֹתָהּ הַנִּעְדִים עַל ה' וגו' (קושיא ח-ט).

נג

כבר אמרתי בפרשת במדבר בענין קושיית המפרשים, למה שבט לוי שהיו בחורי ה', היה המועטים במספר מבין כל השבטים [ויבאר זה בהקדם וואָס] איך האָב געזאָגט פֶּרַשַׁת בַּמִּדְבָּר^ט, איך האָב מיך געשטעלט אויף דעם וואָס דער רמב"ן הקדוש שטעלט זיך², פאַרוואָס עפעס פונקט

^ט בס"ג במדבר תשכ"א (ובלשה"ק נדפס בחידושי תורה ג' כרכים, עמוד כח). וכן בס"ג במדבר תשכ"ב, תשכ"ג, תשכ"ו, תשכ"ז (לשון קדשו רמב ח"א), ובדרשה שב"ק פינחס תשי"ט בבני ברק. וע"ע בס"ג שמות תשכ"ג, וס"ג ויחי תשכ"ז (לשון קדשו רסד ח"ב), וליל א' דחנוכה תשכ"ה (ובלשה"ק בדברי יואל שם אות מ, ד"ה ועפ"ז).

¹ ברמב"ן הק' במדבר (ג, יד): והנה לא היו שבת הלויים כשאר השבטים וכו', והנה לא יגיעו מבין עשרים שנה ומעלה לחצי שבת מיישראל הפחות שבכולם, ועדיין לא נשאו הארון שתהיה הקדושה מכלה בהם, וזה תמיהה איך לא יהיו עבדיו וחסידיה ברוכי ה' כשאר כל העם. ○ ואני חושב, שזה חיזוק למה שאמרו רבותינו (תנחומא וארא, 1) כי שבטו של לוי לא היו בשעבוד מלאכת מצרים ובעבודת פרך, והנה ישראל אשר מררו המצריים את חייהם בעבודה קשה כדי למעטם, היה הקב"ה מרבה אותם כנגד גזרת מצרים, כמו שאמר (שמות א, יב) וְכָאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וכו'. כי היה הקב"ה אומר נראה דבר מי יקום, ממני או מהם. אבל שבט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ, ולא עלו למעלה כשאר השבטים. ○ ואולי היה זה מפני שהָקָן עליהם [שיעקב אבינו אמר עליהם אָרוּר אָפֶס], כי שמעון שהיו עכשיו מרובה באוכלוסין נתמעט בכניסתו לארץ לעשרים ושנים אלה

דאָס שְׁבֵט לוי [שהם] מְשַׁרְתֵּי ה', די לְוִיִּים וואָס זענען געווען [שבת המוכחר, וואָס] דער בורא כל עולמים האָט זיי בוֹחֵר געווען, [פונקט] זיי זענען געווען אין מְנִין ווייניגער פון אַלע שְׁבֵטִים.

גד
והרמב"ן כתב ב' תירוצים. א] לפי שלא היו בכלל העיניו במצרים, ולכן לא היו גם בכלל הברכה של הפסוק כְּאֶשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה [בן יִרְחֵן. ב] ועוד לפי שְׂכָעִם יַעֲקֹב עליהם באומרו אָרוּר אֲפֹם כִּי עָז וגו' דער רמב"ן זאָגט טַעֲמִים [דערויף, ואחד מהם] ווייל זענען נישט געווען אין כלל עינני [במצרים, והיריבוי בא מצד העיניו, וכדכתיב (שמות א, יב) וְכָאֶשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וגו'. ועוד טעם, לפי שְׂכָעִם יַעֲקֹב עליהם באומרו אָרוּר אֲפֹם כִּי עָז וגו' (ויחי מ, ז)].

גה
ובאור החיים הק' הקשה על ב' תירוצי הרמב"ן, ותירץ באופן אחר, לפי שהם עמדו וגרשו נשותיהם בדרך שעשה עמרם שהיה ראש השבט. אבל גם תירוצו קשה ודחוק
און דער אור החיים הקדוש זאָגט אַנדערע טַעֲמִים.
איך וויל דאָ נישט מַאֲרִיף זיין, איך האָב עס דעמאָלטס [בפרשת במדבר] מִסְבִּיר געווען, [דתיירוצו של האוה"ח הק'] דאָס איז אויכעט שווער²². ס'איז ווידער אַלעס שווער, אַלע טַעֲמִים זענען שווער, [און] ס'איז נישטאָ קיין טַעֲם מִסְפִּיק [בדברי המפרשים].
[און] איך האָב געזאָגט עפֿעס טַעֲמִים געזאָגט [לדרכינו].

[ע"י המגיפה שלאחר מעשה זמרי], ולוי שהוא שבת חסידיו לא נתמעט במגפה, [ולכן לא תרבה מספרו מתחילה].
²² באור החיים הק' פרשת במדבר (ג, לט): כָּל פְּקֻדֵי הָלֹאִים וגו'. רמב"ן ז"ל תמה בדבר שיש לתמוה בו, כי הלויים הן הנה ידידי ה' וקרויביו, ואשר לא חטאו בעגל, ולא נִגְפוּ ולא הִרְגוּ ולא הוֹשְׁקוּ, ואיך נתמעטו כל כך מכל השבטים וכו'. וראיתי שיישב בשני דרכים, הראשון הוא לצד שהיריבוי בא מצד העיניו, דכתיב וְכָאֶשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וגו'. ודרך שני, מטעם כעסו של יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה.

ובעיני טעם הב' רחוק, כי לא נמצא רושם המעטת הזרע בכעס אביהם ע"ה [שכפסוק אָרוּר אֲפֹם לא נרמו עיניו], ועוד תמצא במספר הבא בדברי הימים (א, כג, ג) וכו', ובמספרם בפרשת נשא (ד, מה) וכו' נמצאו שהוסיפו ד' חלקים בקירוב על מספר זה, ובמספר בני ישראל הבא שם לא באו לכלל מספר האמור כאן, ובאומד מספר זה וכו' יכול להיות מספרם כגודל שבטי ישראל ומעלה, ואיה פֶּעַם אֲבִיהֶם. וטעם הא' של העיניו הוא טעם נכון, אבל לא יוצדק לפי מאמר חז"ל מאמר חז"ל לא מת יַעֲקֹב עד שהגיעו ישראל לכלל מספר ששים ריבוא. ובהכרח ליישב הכתובים לפי דבריהם ז"ל, כי אומרו כֵּן יִרְבֶּה, פירוש כמו כן בשיעור הראשון ירבה, ולא היה מתמעט, הגם שהיו הורגים מהם ומענים אותם, היה כח בישראל לפרות ולרבות, כמשפט הראשון למלאות החסר. ומה שאמר הכתוב (שמות א, ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וגו', וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי וגו' (שם, יב), לצד כי בימי יַעֲקֹב היו קטני קטנים, ולא היו עושים רושם בעיר, וכשגדלו יִצְחָק פִּירְסוּם. ומעתה היריבוי היה קודם העיניו, ולמה לא יהיה כֵּן לשבט לוי. ואין לומר שהיו כמו כן רבים כשאר השבטים בעת פטירת אביהם ונתמעטו אחר כך, ולצד שלא היה בהם העיניו לא חזרו להתרבות, כי גם על זה דין אֲנִי, למה יתמעטו מברכה ראשונה. ורבותינו ז"ל אמרו (במדבר רבה ה, א) שהיה הארון מכלה בהם, זה היה אחר מינוי עבודת הלויים.

והנכון בעיני הוא, כי שבת לוי מעשה אחד להם [לגרש נשותיהם] כמעשה עמרם אשר שלח את אשתו בשביל גזירת הַבֵּן הַיָּלִיד [ונכמבאר בגמרא (סוטה יב)] שאחר זה עמדו כולם וגרשו נשותיהם, והיינו שבת לוי. והטעם, לצד שהיו מעונגים ולא נשתעבדו, לא נמסר להם כל כך לראות נטעיהם מושלכים ביאור, כמעשה איש ישראל אשר מצד השעבוד ועול העבודה הוול והוקל בעיניהם ובלבם לראות ילדיהם מושלכים ביאור, גם שהיו מזולזלים בעצמן לילד ולעזוב בשדות ובמחילות הארץ, אשר אי אדם נכבד שנפשו מכובדת עליו כשבט לוי עושה כן. וזה לך האות כי עמרם שלח את אשתו. ולא הוצרך הכתוב להודיע את הדבר, שגם בעמרם לא הגיד הכתוב הענין, אלא מהשכלת הענין נודע, וללמד על כל שבטו יצא, וזו היא סיבת מיעוטם, כי אם אין גדיים אין תיישים וכו'. ואם תאמר למה שבת כן תורה יעשה מיעוט פריה ורביה, אולי שדנו בה למען לא יגיע לריק ולא נלד לבהלה וכו'. ומעתה אדרבא עשה ה' עמהם נס שנשארו מהם מספר זה, ולזה אחר זמן שהיו עסוקים גם הם בפריה ורביה, פרו וישרצו וגו' יותר משאר השבטים.

²³ עיין במפרשי האור החיים הק' שהקשו על תירוצו, ממה שמבואר בגמרא (סוטה שם) שכשעמד עמרם והחזיר את אשתו, עמדו כל ישראל והחזירו עמו תירוץ.

נ

ואני תירצתי בזה תירוצים אחרים, ואחד מהם על פי דברי רש"י והמדרש, דלכן נמנו שבט לוי בפני עצמם, כדי שלא יהיו בכלל הגזירה שנגזרה על שאר השבטים למות במדבר.

האָב איך געזאָגט איינס פון די טעמִים.

[דהנה] לעולם ס'שטייט [בטעם פארוואָס] הקדוש ברוך הוא האָט נישט געציילט אינאיינעם [שבט לוי עם שאר השבטים, ווי] רש"י²² ברענגט דעם מדרש אויפן פסוק פֿקד בְּנֵי לְוִי [במדבר ג, טו], [ווייל] כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה בפני עצמו, מ'האָט נישט געוואָלט ציילן די לְוִיִּים צוזאַמען מיט די אידן.

זאָגט דאָךְ רש"י [צי נאָך אַ טעם מהמדרש], ווייל דער בורא כל עולמים האָט געזען [אַז] ס'וועט אַרויסקומען אַ גְזִירָה [בחטא המרגלים] אַז דאָס דור [הַמִּדְבָּר כולו שהיו אז בכלל המנין] זאָל בלייבן אין די מִדְבָּר, און ווען די לְוִיִּים ווערן מיטגעציילט מיטן כָּלל יִשְׂרָאֵל, העטן זיי גיווען געווען מיטגעגאַנגען מיט די 'געציילטע', העטן 'זיי אויך' גיווען געבליבן אין דער מִדְבָּר. [איבערדעם] האָט הקב"ה געוואָלט זיי 'עקסטער' ציילן, [כדי] זיי זאָלן בלייבן [בחיים], כדי זיי זאָלן יאָ קאָנען קומען קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

נ

ומזה מוכח כי באם היו שבט לוי נמנים ביחד, והיה נמצא שהיה להם התחברות והתערבות עם מנין ישראל, אז היו לוקין עמהם בשעת הגזירה

על כל פנים זעט דאָךְ אויס [פון דעם, אַז] וויבאַלד אַז מ'ווערט געציילט צוזאַמען,

²² ברש"י במדבר (א, טו): אָךְ אַתְּ מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד. כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר, צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנים מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל. ומקורו במדבר רבה (א, יא): היה משה עומד תָּמַךְ למה לא צוהו הקב"ה למנות שבטו, ולא היה יודע אם מונה הם לאו, ראה הקב"ה שהוא תָּמַךְ, מיד פירש לו למה לא צוהו למנות, הדא הוא דכתיב (במדבר א, מח-ט) וַיִּדְבֹּר ה' וגו' אָךְ אַתְּ מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְנָתַתָּ רֹאשִׁים לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. אמר רבי פנחס בר אבדי, מה כתיב בראש הספר (שם, ב), שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו', כאדם האומר לקוסטנר סב רישיה דפֿלן, כך נתן רמז, למה שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, שאם יזכו יעלו לגדולה, כמה דתימא (וישב מ, יג) וְשָׂא פֶרְעֶה אֶת רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁבֹּץ עַל כַּנּוֹ, אם לא יזכו ימותו כולם, כמה דתימא (שם, יט) וְשָׂא פֶרְעֶה אֶת רֹאשׁוֹ מַעֲלִיף וְתָלָה אוֹתוֹ עַל עֵץ, והיה גלוי לפני המקום שימותו כולם במדבר וינטלו ראשיהן, לפיכך אמר הקב"ה למשה אָךְ אַתְּ מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אין אתה מונה אותן, אבל לעצמן מִנֵּה אותן. למה, אמר הקב"ה, אם נמנה שבט לוי עם ישראל 'ומתערב עמהם', יבא מלאך המות להרוג את ישראל והגזירה יוצאת עליהם שלא יכנסו לארץ אלא מתים במדבר, שנאמר (שלה יד, כט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יָפְלוּ פְגָרֶיכֶם וְכָל פְּקָדֶיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם, והוא מוצא לשבטו של לוי 'מערוב עמהם', והם מתערבים עם ישראל למות. לפיכך לא מנה אותן עם ישראל, אלא הפרישם במנין. ולכך אף בלשון שכתוב בהן בישראל שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ, לא נאמר בהן, אלא פֿקֹד אֶת בְּנֵי לְוִי.

ועוד שם (א, יב): בשעה שאמר לו הקב"ה למשה אָךְ אַתְּ מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וגו', נתיירא משה ואמר שמה יש פסול בשבטי, שאין הקב"ה חפץ שְׂאָמְנָנּוּ. אמר לו הקב"ה למשה, לא אמרתי לך כן אלא להוציאן מן הגזירה שלא ימותו עמהם, הדא הוא דכתיב וְנָתַתָּ רֹאשִׁים לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. למה, שהלויים שלי הן, וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּים (שם ג, יב), שכל מי שהוא מקרב אותי אני מקרבו, הם קרבו עצמן לי שנאמר (תשא לב, כו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִי לִּי אֶלִי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי, הן קרבו אותי ואני מקרבן, וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּים וכו'.

ועוד שם (ז, א): א"ר יהודה בר שלום, לטובתן של בני לוי לא נמנו עם ישראל, שָׂאתָ מוצא שישיראל שיצאו ממצרים לא נכנסו לארץ, שנאמר בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יָפְלוּ פְגָרֶיכֶם וגו', ואילו נמנה שבט לוי עמהם היו בגזירה, שכן אמר הקב"ה (שלה שם) וְכָל פְּקָדֶיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם מִכֵּן עֲשִׂוּם, ונכנסו עמהם, ולמה זכו שנכנסו כולן לארץ, לפי שכשם שהיו צדיקים במצרים כך היו צדיקים במדבר, ונתנו נפשם על הקב"ה. ואימתי עשו כן, בשעה שעשו ישראל אותו מעשה מה כתיב, וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בִּשְׁעַר הַמַּחֲנֶה וגו'. וכשם שעמדו בימי משה, כך בארץ ישראל בימי יהושע היו מלמדים ישראל שיעבדו להקב"ה, שנאמר (יהושע כד, לא) וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וגו', מי היו הזקנים הללו, ר' יהודה הלוי בשם רבותינו אמר, אלו היו בני לוי.

ועיין בגמרא בבא בתרא (קאא, ג): אמר רב המנונא, לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי, דכתיב (שלה שם) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יָפְלוּ פְגָרֶיכֶם וְכָל פְּקָדֶיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם מִכֵּן עֲשִׂוּם שְׂנֵה וּמַעֲלָה, מי שפקודיו מבין עשרים, יצא שבטו של לוי שפקודיו מבין שלשים.

באקומט מען שוין עפעס התחברות, [וממילא] ווערט מען שוין נלָקָה אינאיינעם מיט יענעם. אַז מ'איז נמָנָה מיט יענעם, איבערדעם ביי דער גְזִירָה גייט מען מיט.

[והטעם בזה] צי [ווייל] מ'לערנט זיך שוין עפעס אָפּ, צי וואָס. צי [ווייל] דער מדת הדין איז שוילט [ולכן אינו מבחין בין טובים ורעים שבאותו מנין], ווייל יעדער האָט דאָך 'עפעס' [ועל כן יש מקום למדת הדין לחול, שהרי], ס'איז דאָך אין אָדס צדיק באַרץ אָפּר יעֶשָׁה טוב וְלֹא יִחָטָא [קהלת ז, כ].

נח

על כל פנים יהיה איך שיהיה, אזוי זאָגט דאָך רש"י, [און] ס'איז פון דברי חכמינו ז"ל אין די מדרשים²² אויף דעם פסוק, אַז 'דאָס' איז געווען דער טעם פאַרוואָס מ'האָט זיי געציילט עקסטער. אזוי האָבן חכמינו ז"ל געזאָגט.

נט

ואם כן היה בהכרח ששבת לוי עצמו היו כולם צדיקים גמורים, ולא היה נמצא ביניהם אף אחד שהיה חוטא בעגל או במרגלים. כי באם היה גם ביניהם עצמם תערובת מהחוטאים, אז לא היה מועיל התקנה במה שנמנו בפני עצמם, כי היו החוטאים נמנים עם מנין בני לוי, לא היה ראוי לחלק השבת עצמו לשנים

היצט לאמיר'זשע זען.

נו דער בורא כל עולמים האָט זיי נישט געוואָלט ציילן [עם שאר השבטים], כדי זיי זאָלן בלייבן עקסטער.

נו אָבער ווען ס'העט אָבער געווען אין שַבֵּט לוי אליין אַזעלעכע וואָס זענען נתפס געוואָרן אין עֶזְרָה הַמִּרְגָּלִים, צי ביים עֶגְלָה, [וואָס] דעס האָט דאָך גוֹרם געווען וואָס מ'איז געבליבן אין די מִדְבָּר, און מ'העט דאָך נישט גיווען געקאָנט דעס שַבֵּט אליין צוטיילן, און 'דעם' עקסטער ציילן, [אם כן] העט דאָך ווייטער נישט גוט געווען.

ס

ואם כן מוכרח לומר שהיה על שבט לוי השגחה מיוחדת מן השמים, שלא יהיו בהם רק נשמות גבוהות, שיוכלו לעמוד בהנסיונות, ולא יתערבו ביניהם נשמות פחותות מדלת העם

[ולכן] האָט מען דאָך געמוזט האָבן הַשְּׁגָחָה פִּרְטִית אויף דעם שַבֵּט [אז] ס'זאָל נאָר קומען נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת [בתוך שבט לוי], אַזעלעכע וואָס זיי וועלן נישט זינדיגן, וואָס זיי וועלן עומד בַּנְּסִיּוֹן זיין אין מִצְרִים, און ביים חֲטָא הָעֶגְלָה, און ביי די מִרְגָּלִים²³, [כדי] אַז זיי זאָלן קאָנען זיין נמָנָה בַּפְּנֵי עַצְמוֹ.

סא

והנה מבואר בגמרא שצדיקים ובני עלייה הם מועטים, ועל כן כיון שנשלח לבני לוי רק נשמות של בני עלייה, על כן בהכרחו היו צריכים להיות מועטים במספר מכלל השבטים. כי באם היו מתברכים ברכיו עם, היה צריך להתערב ביניהם גם מאותן שאינם צדיקים גמורים

און די גמרא זאָגט דאָך²⁴, ראה הקדוש ברוך הוא 'שצדיקים מועטים', עמד ושתלם בכל דור ודור. צדיקים, אַזעלעכע וואָס זאָלן עומד זיין אין די אַלע נְסִיּוֹנוֹת, פון 'די' איז נישטאָ קיין סאך, פון דעם איז נאָר דאָ אַביסל.

²² בגמרא יומא (לח): אמר רבי יוחנן, ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר (שמואל א' ב, ח) כִּי לֹהֶ' מִצְקֵי אֶרֶץ וְיִשֵּׁת עֲלֵיהֶם תָּבֵל [פירש"י: פִּזְרוֹן בְּכָל הַדּוּרוֹת, לִהְיוֹת שְׁתוֹת וְקִיּוֹם וְיִסּוּד לְקִיּוֹם תָּבֵל].

ועיין עוד בגמרא סוכה (מה): אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, ראיתי בני עלייה והן מועטין [פירש"י: רואה אני לפי מעשה הבריות, שבוני עלייה, כת המקבלין פני שכניה, מועטים הם], אם אלה הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן.

סב

ממילא האט מען נישט געקאנט לאָזן נְתִיבָה ווערן [מספרם של שבט לוי, ווייל] דאָס האָט מען געמוזט אַכטונג געבן, [אז] ס'זאָלן נישט קומען נאָר אַזעלכע נְשָׁמוֹת גְבוּהוֹת וואָס זיי וועלן עומד בְּנִסְיוֹנוֹת זיין.

וואָרן ווען מ'העט זיי גיווען געלאָזט מער, ווען מ'העט גיווען געלאָזט מער, העט דאָך גיווען געווען דאָרט אַליין געכאַפּט [מקצתם, בחטאי הדור, ואותם] העט מען נישט גיווען געקאנט זיי עקסטער ציילן, און זיי העטן נישט גיווען געבליבן [בחינם], דעמאָלטס העטן 'זיי אלע' גיווען געבליבן אין דער מִדְבָּר, העט עס געווען אַ רָעָה פֿאַר זיי.

[ונמצא] איז דאָס געווען לְטוֹבָתָם, אַז זיי זאָלן נישט זיין אַזוי מְרַבָּה בְּאוֹכְלִסִּין, [כדי] ס'זאָלן נישט אַראָפּקומען נאָר גרויסע מענטשן, ס'זאָל אַראָפּקומען גרויסע מענטשן און גרויסע נְשָׁמוֹת. [און] דורכדעם האָט מען זיי געקאנט מִפְּרִישׁ זיין פונעם כָּלִל יִשְׂרָאֵל, [אז] זיי זאָלן נישט זיין 'אינאיינעם' מיט זיי געציילט ווערן, [כדי] זאָלן זיי קאַנען זיין 'אלע' פון די בָּאֵי הָאָרֶץ.

על כל פנים אַזוי איז עס געווען [ששבט לוי היו המועטים במספר].

[עד כאן ממה שאמרתי בפרשת במדבר].

סג

ישוב קושיא ח

והנה בכאן היה יוצא מן הכלל, שגם הבני לוי שעמדו בכל הנסיונות, נתפסו בחטא מחלוקתו של קרח. ולזה אמר להם משה המַעַט 'מִכֶּם', הלא זה כל הסיבה שיש רק מעט אנשים 'מִכֶּם', מהטעם כי 'הַבְּדִיל' ה' אֶתְכֶם מֵעֵדַת יִשְׂרָאֵל, לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו. והיינו שרצה שתהיו אתם נמנים לכרכם ולא תהיה בכלל עדת ישראל שנפלו בחטאים. ואם כן האריך עתה נפלתם בחטא ובקִשְׁתֶּם גַּם כְּהֵנָּה.

[ובזה יבואר כי] דאָס האָט מֹשֶׁה רִבִּינוּ גע'טענ'ט [לבני לוי, הַמַּעַט מִכֶּם וגו'].

זיי [הבני לוי] האָבן דאָך דאָ געוואָלט, זיי זענען [דאָך] אויך נְתַפֵּס געוואָרן מיט קִרְחָן, מיט די עֲצָה וואָס ער איז געגאַנגען מיט דָּתָן וְאַבִּירָם.

האָט ער זיי געפרעגט אַ קְשִׁיָּא: הַמַּעַט 'מִכֶּם', פֿאַרוואָס זענט עטס דען אַזאַ בִּיסֵל. [דאָס איז דאָך נאָר] ווייל כי 'הַבְּדִיל' ה' אֶתְכֶם מֵעֵדַת יִשְׂרָאֵל, לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו, מ'האָט ענק געוואָלט 'אַפּטיילן', [בכדי] עטס זאָלט קאַנען בלייבן און דינען דעם באַשעפּער, און זיין פון די בָּאֵי הָאָרֶץ. פֿאַרדעם זענט עטס נאָר 'אַזאַ בִּיסֵל'.

און צום סוף היצטערט פֿאַלט עטס גאָר אַריין [בחטא של מחלוקת זו] ובקִשְׁתֶּם גַּם כְּהֵנָּה, איז דאָך 'זייער נישט גוט'.

סד

- [און] ס'העט טאַקע גיווען חלילה געווען יָצָא הַקֶּצֶף געווען, [וכמו שאמר למשה הַבְּדִיל מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת] וְאַכְלָה אֹתָם (טו, כא), נאָר אֵילּוּלָא די תְּפִלָּה פון מֹשֶׁה רִבִּינוּ וואָס ער האָט עס אויפגעהאַלטן [באומרו] הָאִישׁ אֶחָד יִחָטֵא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף (שם, כב). -

סה

על כל פנים דאָס איז די טענה.

איבערדעם איז דער הַמַּעַט 'מִכֶּם', שטייט נישט 'לָכֶם' [קושיא ח].

[ווייל] ער האָט דאָ מְרַמֵּז געווען [פֿאַר] זיי, ער האָט זיי דאָ געוויזן אַז איבער דעם טעם זענען 'זיי' נאָר אַזאַ בִּיסֵל, ווייל כי הַבְּדִיל ה', מ'זאָל זיי אַפּטיילן.

דער עיקר איז - האָט ער זיי געוויזן - דעם פֿתֿ הַבְּדִלָּה, אַז מ'ברוּיך זיין אָפּגעטײלט. [ואם כן מה לכם אצל דתן ואבירם].

סו

ישוב קושיא ט

ובזה יבואר גם הקישור במה שמסיים 'לִכְן' אֶתָּה וְכָל עֲדֶתְךָ הַנִּעֲדִים עַל ה'. דרצה לומר דמוה גופא שהבדיל ה' אתכם מעדת ישראל, להיוותכם נמנים לבדכם, ומהמעט שאם הייתם ביחד היו דינכם כמותם להיות לוקין עמחם. הרי מזה עצמו ראה שכל המתחבר לרשע דינו כמותו, ואם כן במה שנתחברתם לדתן ואבירם אשר המה נועדים נגד ה', הרי נחשב גם על קרח וכל עדתו שהם מכלל הנועדים על ה', ואע"ג שקרח ועדתו היתה כוונתם לעבוד את ה', ולא נגד ה'.

כאָטשיג זיי האָבן נישט 'געמיינט' צו זיין נועדים על ה'

איבערדעם האָט ער געזאָגט [לִכְן] אֶתָּה וְכָל עֲדֶתְךָ הַנִּעֲדִים, זענט עטס 'אלע'

נועדים^{יה} (קושיא ט).

כאָטשיג זיי האָבן נישט 'געמיינט' צו זיין נועדים על ה', [שהרי אדרבה] זיי האָבן

געמיינט פאַרקערט, זיי האָבן געוואָלט דינען דעם אייבירשטען גרעסער, מיט כְּהוֹנֵה.

אַז מ'איז אָבער צוזאַמען מיט אַזעלעכע וואָס זענען נועדים על ה', מ'איז נמנה

עמָהֶם^{נה}, [אזי הוא נחשב גם כן ח"ו מכלל הנועדים על ה'].

סו

מ'זעט דאָך [מלשון הפסוק] אַז דאָס איז געווען אַ רִאֲיָה, [ווייל] איבערדעם איז דאָך

געווען פֿי הַבְּדִיל ה' אֶתְּכֶם, מ'האָט דאָך ענק אָפּגעטײלט [כדי] עטס זאָלט נישט זיין

געציילט אינאיינעם, כדי ס'זאָל נישט זיין גערעכנט [שבת לוי] אין דער גִּזְרֵה צווישן

אַן אַנדערן.

איבערדעם מ'האי טעמא זעט מען דאָך אַז דאָ די גאַנצע עֲדָה [שנצטרפו עם דתן

ואבירם], וויבאלד [דתן ואבירם זענען] נועדים על ה', זענט עטס 'אלע' גערעכנט אין דעם,

אין 'דעם' עוֹן זענט עטס, [דאָס] ליגט אויף ענק.

ווייל אַז מ'איז צוזאַמען, מ'אַרבעט מיט, און מ'גייט מיט, אַז מ'גייט מיט איז חל

[גם על הכשרים תואר של הרשעים], איז חלילה שוֹלֵט דער עוֹן, [וכאומרו להלן] פֿן תִּסְפוּ בְּכָל

חַטֹּאתֶם, האָט מען אַ חֶלֶק דערינען.

[וויבאלד] מ'איז נישט מוֹחָה, וכדומה, [וכל שכן] וואָס מ'גייט זיי חִיזוּק צו דעם עוֹן.

סח

- איבערדעם (ההמשך להלן באות סט). -

אַזוי ווי דער רבינו יונה זאָגט^{יב}, [מהפסוק] בְּהִתְחַבֵּרָה [עם אַחֲזִיזָהוּ פֶּרִץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיךָ]

[דברי הימים ב' כ, לז], [וא] מ'איז זיך מִתְחַבֵּר לָרָשָׁע, אַז מ'איז מְחַבֵּר [עמו כחבר], אפילו ער

^{יה} רבינו בזהירות לשונו נמנע מלסיים המאמר, בלשון חיובי דקאי עליהם.

^{יב} בפירוש רבינו יונה על אבות (פרק א, משנה ז): ואל תתחבר לרשע (אבות שם). שהוא עונש גדול שאין כמותו, כי החטא החמור אם פשע בו, עשה עבירה אחת, אבל 'זה' [המתחבר לרשע], בכל העבירות שעושה הרשע, יש לו חלק בהם, ונמצא עושה חטאים רבים גדולים ועצומים, ואם [פי' ואפילו] ידיו אסורים ולא נהנה מהם. ואוי לרשע ואוי לשכנו (נעים יב, ו. ואדר"ג ט, א), כי הוא חטא ושכנו מנוגד [פי' נלקה, עי' מכות יא.]. שכן הוא מפורש באבות דר' נתן (ל, א), כל המדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם, נוטל פורענות כיוצא בהם, ועל זה נאמר בְּהִתְחַבֵּרָה וגו' פֶּרִץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיךָ. והמדבק לצדיקים אע"פ שאינו עושה כמעשיהם, נוטל שכר כיוצא בהם. [ועיין להלן בהערה ע, בשם האבות דר"נ]. ואל תתיאש מן הפורעניות (אבות שם). סמך שני דברים האלה, ואמר אל תתחבר לרשע, שאין לך להתיאש מן הפורענות, ואל תאמר בלבך, עודנו עומד בשלוה והשעה משחקת לו אתחבר אליו, וכשיעבור מזלו הטוב אתרחק ממנו, ולא תוכל, כי לא תדע מה יולד יום, וברגע יבא אידו, ותלקה עמו, כי כאשר החל לנפול, הוא וכל אחביו יפלו. ו גם אל תאמר אבאה לו אהבה לפנים, ולא אהבנו בלבכי, כי

[אליין] זינדיגט נישט [כמעשה הרשע], ער ווייסט ניטאמאל ווען [דער רשע זינדיגט, אָבער דער עין הרשע] דעם ווערט אויך אָנגערופן על שְׁמו [של המתחבר].
ווייל ער האָט אים געגעבן חיזוק, מיט דעם וואָס ער האָט זיך מיט אים מחבר געווען.

סט

איבערדעם האָט ער געזאָגט 'לָכֵן', [ווייל] פון דעם פֿי הַבְּדִיל ה' אַתֶּם זעט מען אז אַתָּה וְכָל עֲדֶתְךָ הַנִּעָדִים עַל ה'.

צז

הקדמה לישוב קושיא ז

נאָר [כדי] מ'זאָל נאָך צוקומען צו דעם [לבאר גס פֿשט השני שברש"י], דער מדרש אגדה וואָס ער זאָגט גְבוּלוֹת שֵׁם [הקב"ה בעולמו] (קושיא ז). לאַמיר צוריקגיין.
וועל מיר צוריקקומען צום פריערדיגן [ענין, כביאור טעותו של קרח], אז דער פעלער איז געווען [אז] ער האָט זיך מְקַרֵב געווען מיט רְשָׁעִים, מיט דָּתִן וְאַבִּירָם.

צח

כפסוק וַיִּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, לפי פשוטו פירש"י שראה הב"ה שאין נאה לאור וחושך שיהיו משתמשים בערוביאי, והבדילם ה' לקבוע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה. אולם במדרש דרשוהו, שהבדיל הקב"ה בין מעשיהו של צדיקים שהם אור, למעשיהו של רשעים שהם חושך

[ויבאר בזה, דהנה] אין מדרש רבה¹¹ ביי דעם פסוק [וַיִּבְדֵּל וגו'], שטייט [דאָרט אין פסוק] וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ וְגו', וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אור וגו', וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ לָיְלָה, וַיִּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ.

מילא [אין] פֿשטות איז טייטש, [ווי] רש"י זאָגט¹², שהיו אור וְחֹשֶׁךְ משתמשים בְּעֶרְבוּבָא, קִבַּע הקדוש ברוך הוא לזה תחומו ביום, ולזה תחומו בלילה, [איבערדעם] איז געווען וַיִּבְדֵּל. אזוי איז דאָך דער טייטש פונעם פסוק [לפי פשוטו, ווייל] אור וְחֹשֶׁךְ האָבֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ געווען בְּעֶרְבוּבָא, האָט מען געזאָגט ניין, דו זאָלסט זיין ביינאכט, און דו זאָלסט זיין בייטאָג, [וזה שאמר] 'גְבוּלוֹת' [וחלק הקב"ה בעולמו].

[אָבער] אין מדרש רבה¹³ שטייט אַ דָּרֵשׁ, [וַיִּקְרָא אֱלֹקִים] לָאֹר יוֹם, זה מעשיהו של

גם זה רע שתחניפנו, והוא חטא להחניף הרשעים בעולם הזה. ○ ועל ענין זה אמר שלמה (משלי כד, כא-כב) יָרָא אֶת ה' בְּנֵי וְמִלֵּךְ עִם שׁוֹנִים אֶל תַּחְעָרֵב, כִּי פִתְאֵם יָקוּם אִידֵם וּפִיד שְׁנֵיהֶם מִי יוֹדֵעַ. פירוש, סמך יראת ה' אל יראת מלך בשר ודם, למשל מענין יראת הגוף הנראית לעין, ליראת הנפש הנעלמת. ואמר, כאשר אתה רואה כי המלך שונא לכל אוהב שונאו, וכי יפקדו עליו רעה ישאל איזהו אשר מלאו לבו לאהוב את שונא המלך, ויעשה לו כאשר עשה לשונאו, כך הקב"ה עושה לכל מתערב עם שונים, כלומר המשנים את התורה ואת המצוה, כי 'שונים' [פועל] יוצא, כמו אַחֲרֵי דְבָרֵי לֹא יִשְׁנֶוּ (איוב כט, כב). וכאשר הרשעים השונים ילקו, גם חבריהם יאספו עמהם, כמו שנאמר (דברי הימים ב' יט, ב) הִלְרָשָׁע לַעֲזֹר וְלִשְׁנָאֵי ה' תִּתְּאָהֵב וּבִזְזֹת עֲלֵיהֶם קֶצֶף. כִּי פִתְאֵם יָקוּם אִידֵם (משלי שם), שלא תאמר אתערב עמו עתה, וכי תבוא עליו הרעה אתרחק ממנו, כי פתאום יקום אידו ולא תוכל להמלט על נפשך. וּפִיד שְׁנֵיהֶם מִי יוֹדֵעַ (שם), רצה לומר פיד שונא המלך ופיד שונא הקב"ה, מי יודע מתי יבוא להם, ואין אדם יכול להזהר להתחבר עמהם ולהציל נפשו. [ועיין בזה בוויאל משה (א, ק)].

¹¹ ברש"י בראשית (א, ד): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיִּבְדֵּל. אף בזה אנו צריכין לדבר אגדה (חגיגה יב), ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ○ ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשים בערוביאי, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה.

¹² בבראשית רבה (א, ח): אמר רבי ינאי, מתחלת ברייתו של עולם צפה הקב"ה מעשיהו של צדיקים ומעשיהם של רשעים. וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ, אלו מעשיהם של רשעים, וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אור, אלו מעשיהו של צדיקים. וַיִּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, בין מעשיהו של צדיקים למעשיהו של רשעים. וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאֹר יוֹם, אלו מעשיהו של צדיקים, וְלַחֹשֶׁךְ לָיְלָה, אלו מעשיהו של רשעים. וַיְהי עֶרֶב, אלו מעשיהו של רשעים, וַיְהי בקר, אלו מעשיהו של צדיקים, יום אָחָד, שנתן להם הקב"ה יום אחד, ואיזה יום הכיפורים.

צדיקים, ולחשף קרא לילה, אלו מעשיהם של רשעים. ויבדל אלקים בין האור ובין החשך, הקדוש ברוך הוא האט מבדיל געווען צווישן מעשיהם של צדיקים, און מעשיהם של רשעים.

צט

וביאר היפה תואר, שהקב"ה בהשגחתו מבדיל ומרחיק בין צדיקים לרשעים, כדי שלא ילמדו הצדיקים ממעשיהם זאגט דער יפה תואר^ט, הקדוש ברוך הוא האט מבדיל געווען אז צדיקים זאלן נישט זיין אינאיינעם מיט רשעים, (כדין) זיי זאלן זיך נישט אפאלערנען פון די רשעים, (וכדכתוב) **פי לא ינוח שִׁבְט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצְּדִיקִים.** אזוי זאגט דער יפה תואר.

ק

ונמצא כי באותו פסוק עצמו שנאמרו בו הגבולים שחלק הקב"ה בעולמו בין יום ולילה, נדרש בו גם הגבולות שחלק ה' להרחיק בין רשעים לצדיקים, שלא יתחברו זה בזה קומט אויס, אין דעם זעלבן פסוק וואס ס'שטייט די גבולים פון יום צו לילה, שטייט אז ס'מוז זיין גבולים פון צדיקים ביז רשעים, [און] מ'טאר זיך נישט אויסמישן. אזוי ווי ס'טאר נישט זיין 'בערבוביא' אור וחשך, זיי טארן נישט משתמש זיין בערבוביא, אזוי טארן צדיקים מיט רשעים נישט משתמש זיין בערבוביא. ס'שטייט אינעם זעלבן פסוק, נאר דעס איז דער פשט, און דאס איז דער דרש.

קא

און דער כלל איז [אז] דער דרש מיטן פשט מוז זיך אנקערן, ס'מוז האבן א שייכות. מ'קאן נישט מוציא זיין דעם פסוק מידי פשוטו, אין מקרא יוצא מידי פשוטו איז אמת (שבת סג), און דער דרש איז אמת. אלעס איז אמת, [און] דאס איז אין איין פסוק.

קב

ישוב קושיא ז

ובזה יבואר הפסוק בוקר ויודע ה' וגו', לפי מדרשו שאמר להם גבולות חלק הקב"ה בעולמו וכו', שגם בזה הוכיח להם משה על מה שהתחברו עם הרשעים, ועל זה הביא להם ראיה מענין לשון הבדלה הנאמר בפסוק אצל האור וחושך, שאי אפשר להפוך בוקר לערב, וכמו כן לא תוכלו להפוך את הדרש שנדרש שם שחלק הקב"ה גבולים להרחיק בין צדיק לרשע דאס האט ער זיי דא געענטפערט, איבערדעם זאגט ער 'גבולות' שם הקדוש ברוך הוא (בעולמו).

קודם איז געווען [שאמר משה לפני] קרח'ן, זאגט ער, אז דו גייסט מיט דתן ואבירם צוזאמען, ביסטו נישט מכון אל האמת. 'דאָרט' ביסטו אריינגעפאלן [במה שהתחברת עם רשעים].

^ט ביפה תואר (על הבר"ר שם): בין מעשיהן וכו'. שהבדיל מעשיהם של צדיקים ויחדם לעצמו, והרחיק ממנו מעשי הרשעים שאין חפצו בהם, על דרך לא יגדך רע (תהלים ה, ה). ○ אי נמי שמבדיל ביניהם, שלא יכשלו הצדיקים ברשעים, על דרך (שמואל א' ב, ט) רגלי חסידיו יִשְׁמְרוּ, פי לא ינוח שִׁבְט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצְּדִיקִים (תהלים קכה, ג). ○ ועל דרך צחות יש לומר, שהכוונה שלפעמים יהיו מעשי הצדיקים כשל רשעים, ולפעמים יהיו של רשעים כשל צדיקים, והשי"ת הבודן כליות יבדיל ביניהם, שיתן שכר טוב לצדיקים אף על פי שפעולתן מגונה, כשכוונתם רצויה. ויעניש הרשעים אף על פי שפעולתם הגונה, כשלבבם למרע, וכמו שאמרו במסכת נזיר (נג:.) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה וכו', ומאמרים רבים שם על זה הדרך. [ועיין בזה בישמח משה פרשת בלק, שזה בהשגחה מן השמים, שיהיה כך בטבע הבריאה שהרשעים שונאים את הצדיקים, כדי שלא יהיה להם התקרבות והתחברות, עיי"ש. ומביאר רבינו בכ"ז].

קג

זאָגט ער אַ ראַיָה דערצו, קוק אָן, גְּבוּלוֹת [חֶלֶק הַקִּבְיָה בְּעוֹלָמוֹ], מ'הָאָט געשטעלט גְּבוּלוֹת [בין ערב ובוקר], און אין דעם זעלבן פסוק דאַרטן וואו ס'שטייען 'די' גְּבוּלוֹת, די גְּבוּלוֹת פון יום צו לַיְלָה, [אז] מ'הָאָט קוֹבַע געווען [לאור זמנו ביום, ולחושך זמנו בלילה], וואָס מ'לאָזט נישט [ס'זאָל זיין] אור וְחֹשֶׁךְ מִשְׁתַּמֵּשׁ זיין בַּעֲרֹבֵיכָא, אין דעם זעלבן פסוק שטייט [אויך אויף] צִדִּיקִים מיט רָשָׁעִים אָז מ'טָאָר נישט מִשְׁתַּמֵּשׁ זיין בַּעֲרֹבֵיכָא, מ'הָאָט זיי געגעבן 'גְּבוּלוֹת', וַיִּבְדֵּל.

נו קאָן מען דאָס נישט מַפְרִישׁ זיין [הדרש מהפשט], דאָס איז די זעלבע אותיות, די זעלבע ווערטער, [אין] דער זעלבער פֿסוק ליגט דער פֿשט מיטן דָּרש.

הָאָט ער געזאָגט, אַזוי ווי עטס טאַרטס נישט מִהֶפֶךְ זיין [בוקר לערב, אָז] דו וועסט וועלן חלילה צוריק מִשְׁתַּמֵּשׁ זיין בַּעֲרֹבֵיכָא חֹשֶׁךְ מיט אור, דער בורא כל עולמים הָאָט געזאָגט ס'קען נישט זיין בַּעֲרֹבֵיכָא, [נאָר] דעס איז ביי-די-נאַכט און דעס איז בייטאָג, קענסטו דאָס נישט משנה זיין [דעם] יום וְלַיְלָה [אָז] דו וועסט דיר גאָר מאַכן אַן עֲרֹבֵיכָא. אַזוי קאַנסטו דעם דָּרש אויך נישט מִשְׁנָה זיין, [ווייל] אַזוי הָאָט מען דאָ [אויך] געמאַכט [גְּבוּלוֹת], צו די מַעֲשֵׂי הַצִּדִּיקִים מיט רָשָׁעִים, וועסטו מאַכן עפּעס אַן עֲרֹבֵיכָא, [אָז] אור וְחֹשֶׁךְ זאָלן משתמש זיין [מיט] אַ געמישעכטס, [אָז מ'זאָל] צוזאַמען 'גיין' און צוזאַמען 'אַרבעטן' צִדִּיקִים מיט רָשָׁעִים, דאָס קען נישט זיין, דאָס וועט נישט 'אויסהאַלטן'". [וכדכתיב] וַיִּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, אַזוי ווי 'די' גְּבוּלוֹת [שבין יום ולילה] אַזוי זענען 'די' גְּבוּלוֹת [שבין צדיקים לרשעים].

דאָס איז דער פֿשט מיטן דָּרש.
דאָס הָאָט פאַרדעם הקדוש ברוך הוא [געזאָגט] - דאָס זאָגט דער מדרש - גְּבוּלוֹת שְׁמָתִי [בעולמי].

[וממילא] טאַמער גייסטו מיט דָּתֶן וְאֲבִירֶם, וועסטו אַריינפאלן.

קד

ישוב קושיא יא

וכוה יבואר גם מה שאצל שבועה מזכירין הפסוק סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים 'הָרָשָׁעִים'. הדנה כגמרא תירצו למה אומרים בלשון רבים, משום שעונש השבועה חלה על שניהם. ופירש"י דאף על המשביע יש אשמה, אף שתובע ממונו בצדק, לפי שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן, ובאוי ליד חילול השם

דאָס איז דער פֿשט [אין דעם וואָס] די גמרא זאָגט^ט [כמשביעין אותו אומרים] סורו נא מעל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים, פרעגט די גמרא^{כא} וואָס זאָגט מען הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים [בלשון רבים, והלא רק] 'איינער' שווערט דאָך נאָר. ענטפערט די גמרא [דכתיב] שְׂבַעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם [מלמה שהשבועה חלה על שניהם]. [וכדלעיל באות כב].

זאָגט רש"י^{כא} - אין שבועות דף ל"ט דאָרט פאַרנט^{כא} - פאַרוואָס עפּעס טאַקע איז שְׂבֻעָה חָלָה עַל שְׁנֵיהֶם [דהיינו שניהם נענשים בה, והרי לכאורה] וואָס איז יענער [המשביע] שולדיג. זאָגט רש"י, [ווייל דו] הָאָסט דִּיך געדאַרפט אַכט געבן [אָז דו] זאָלסט נישט געבן דיין געלט צו אַזעלעכן וואָס ער הָאָט נישט קיין נאָמְנוֹת, [און] דורכדעם

^ט פירוש: שלא יהיה לזה קיום, להשאר בדרך הנכון.

^{כא} היינו 'בריש' העמוד ב' שם.

קומט מען צו אַ חילול השם, [דהיינו] ווייל דו האָסט עס געגעבן פאַר אַזעלעכן וואָס ער שווערט [שהיא בהזכרת השם].

קה

מילא דאָס געלט, קאָן מען מַפְקִיר זיין, [אויב] ער וויל עס געבן.
אַבער אַז דאָס קאָן ברענגען [לידי חילול השם], אַז דו גיבסט יענעם געלט און דערנאָכדעם גייט יענער שווערן, און ס'איז אַ חילול השם^{כב}, [שעובר] משום לא תשא אַת שם ה' אֱלֹקֶיךָ לְשׁוּא, האָסטו דורך געזאַלט אַכטונג געבן [נישט צו האַנדלן מיט אַזאַ איינעם, וממילא] קענסט נישט זאָגן אַז דו ביסט נישט שולדיג.

קי

וואוּן מוז ער כמה צריך אדם לזוהר עם 'מ' הוא משתתף או עושה משא ומתן. דאָף אים על ממונו עצמו היה מוכן לוותר ולהאמינו, אבל כיון שיוכל לצאת מזה ענין הנוגע לחילול ה' או לאיסור, היה צריך לחקור אחריו מתחילה אם הוא איש נאמן ובשר, ובאם לאו לא היה לו להתחבר ולהשתתף עמו. ולא שייך בחקירה כזו משום איסור לשון הרע, או משום חושד בכשרים

[פון דעם] זעט מען דאָך עפעס, אַז דער פעלער איז אַז מ'האַט זיך נישט אומגעקוקט 'מיט וועמען' מ'האַנדעלט.

אפשר איז ער [המשביע] גאָר געווען אַן ערליכער איד, ער האָט מְלִמֵּד זכות געווען אויף יעדן, [וממילא] האָסטו אים געגלייבט. איבערהויפט [דאָ] זעט מען דאָך אַז ער איז געווען אַ מְלִמֵּד זכות, [שהרי] ער האָט אים 'געלט' געטרויעט.

קי

ס'איז דאָך לעולם דער מְנַהֵג העולם איז דאָך פאַרקערט [שעל רוחניות מאמינין לאדם בנקל יותר מעל ממונו].

ווי דער באר מים חיים טייטשט^{כג} [אויפן פסוק] וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֶבְדוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמֶּשֶׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי [והשבע לי, דהאריך הפסוק שם להקדים אַז]

^{כב} וכלשון הכתוב (קדושים יט, יב): וְלֹא תִשָּׁכְעוּ בְשִׁמְיִי לִשְׁקֹר וּחְלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹקֶיךָ אֲנִי ה'.

^{כג} בבאר מים חיים פרשת חיי שרה (כד, ב): וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם וְגו' זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמֶּשֶׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ וְגו'. צריך להבין למה פָּרַט הכתוב כל סימני עבדו, זקן ביתו, ומושל בכל אשר לו, מה נפקא מינה מזה, והיה די לומר וַיֹּאמֶר אֶל עֶבְדוֹ שִׁים נָא וְגו'. וואמנם הכתוב מגיד בזה צִדְקַת אברהם ידיד ה', אשר בהגיעו לעשות אחת ממצות ה', עשה בכל התחבולות, וחשב בכל המחשבות לעשותו על צד היותר טוב, ופָּחַד וְרָעַד על אחת מני אלף אולי יארע לו דבר תקלה, ולכן עשה כל המעשים בכל יכולתו, לראות בכל האופנים שיהיה נעשה המצוה בשלימות שלא יתקלקל חייו. והנה אברהם, צדיק גדול כזה וקיים כל התורה אף מה ששנו חכמים (יומא כח:), ובודאי קיים אומנם (אבות א, ו) הוי דן את כל האדם לכף זכות, והחזיק הכל לצדיק בעיניו, ומכל שכן לאליעזר עבדו, ידוע היה אליעזר בצדקתו, שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, והיה נאמן ביתו, ועל פיו ישק כל עניני חפצי אברהם, וכל אשר לו נתן בידו. מכל מקום כשהיה צריך לשלחו לדבר מצוה, לישא אשה ליצחק ממשפחתו ומבית אביו, ולא היה רוצה בשום אופן לקחת לו אשה מבנות כנען, כי רעות בנות כנען בעיני אביו שבשמים, וכולם ארורים הם מקללת אבי אביהם כנען הראשון שאמר לו נח (נח ט, כד) אָרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה, לא הָאָמִינוּ על דברו בשום אופן, אחר כל הנאמנות שהיה לו אצלו, עד אחר השביעו באלקים ובנשיאת חֶפֶץ בשבועה דאורייתא, ולא בסתם נדר או שבועה בלא שם. והכל כי כל כך פָּחַד וְרָעַד במצוה, עד שעבר עליו כל הספיקות אולי כך או כך, עד אשר עשה כל אשר היה ביכולתו לעשות באופן שיוכל לסמוך עליו. ולא הועיל כל הנאמנות שהיה לו על ביתו ועל כל אשר יש לו והכל נתן בידו על נאמנות, ובמצוה אחת לא חָפֵץ להאמינו, כי גדלה יראתו את פני ה', וכל העושר שהיה לו היה לאפס ואין בעיניו, ועל כן על זה הָאָמִינוּ ולא על זה. ומה שאין כן בבני עמנו בדורותינו היום, עושים ההיפוך, אשר אם יבוא אחד ובידו סכין לשחוט ויאמר כי הוא שוחט ובורק ומומחה, יֵאָמְרוּ בְּכָל שְׂהוּא, ולא ישאלו ויחקרו וידורשו עליו כל כך, ויאמר מן הסתם כל המצויין אצל שחיטה מומחין הם. וכמו כן אם אחד יבא יין וְחָלָב או דג וכדומה, מדברים הנמצאים בהם חשש איסור, או אם יתנו לפניו דברים הצריכים בדיקה מתולעים, כמו חומץ וקטניות והדומה להם, יאמר מן הסתם יהודי מוחזק בכשרות הוא ואינו חשוד להאכיל דבר שאינו ראוי לאכול. ולא כן נעשה אם יבוא אחד ללוות מאתו מעות או

א'לדינגס' האָט ער אים געטרויעט [לאליעזר], נאָר אַז ס'איז געקומען צו אַ 'אידישע זאך', האָט ער אים נישט געטרויעט אָן אַ שְׁבוּעָה, [ואמר לו] שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרֵכִי. זאָגט ער [אז] די וועלט איז פאַרקערט, [בין] פְּשׁוּתוֹת, אַ אידישע זאך, טרויעט מען [יענעם], פאַרלאָזט מען זיך אויף יעדן, [דאָרט] איז מען דין לִכְף זְכוּת, [ואומרים שבודאי] ער איז אָן ערליכער. און ווען ס'קומט צו געלט, גיט מען זיך אַכטונג, געטרויעט מען נישט נאָכטשיג וועמען^{טו}.

קח

על כל פנים [אצל המְשִׁבֵּעַ], יענער האָט דאָך אַינגעשטעקט זיין געלט, און ער האָט אים אָפּגעשוואוירן דאָס געלט [שהנתבע פוטר עצמו בשבועה], און ער האָט שאָדן געהאַט געלט. נו ער האָט דאָך אים געגלייבט, [אם כן לכאורה] איז ער דאָך נישט שולדיג.

קט

פונדעסטוועגן [זאָגט מען אים] ניין. [בין] אַ זאך וואָס ס'קאָן זיין אַ חִילוּל הַשֵּׁם, ס'קאָן אָבער שאָדטן [אז] יענער וועט שווערן, האָסטו דיך געדאַרפט אַכטונג געבן 'מער ווי אויף געלט'. [איבערדעם] רופט מען אים אָן אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים, ווייל ער האָט נישט גוט געקוקט 'וועמען' ער זאָל געבן. ער העט געדאַרפט צו וויסן [ער איז] אָן אֵינוֹ נֶאֱמָן, ער האָט געדאַרפט צו וויסן דעם אָמֶת אַז ווער ס'איז נישט קיין אִישׁ נֶאֱמָן, זאָל ער נישט האַנדלן מיט אים. כאָטשיג ער קאָן מַפְקִיר זיין דאָס געלט [שלו], אפילו ער איז באַרייט^{טו} דאָס געלט מַפְקִיר צו זיין, - איבערהויפט [ווען ס'איז] נאָך פאַרקערט, [וכמנהג אנשי העולם] אַז אויף געלט טרויעט מען נישט, איז דאָך נישטאָ וואָס צו רעדן, - נאָר אפילו ער איז מַפְקִיר דאָס געלט, [אָבער] דעם כְּבוֹד שְׁמִים קען ער נישט מַפְקִיר זיין^{טו}.

שאר דבר חפץ, לא יאמין לו כפשוטו בשום אופן, עד אשר ידרוש ויחקור וישאל היטב עליו מי הוא זה ואיזה הוא, ואם נאמן הוא או אינו כל כך, ויצטרף כל הספיקות למען לא יתן לו. ואם כבר ירצה ליתן, יעמיד עליו עדים ויכתב בספר וחתום, ויפחד וירעד עד כלות הזמן אולי לא ישלם לו, והכל כי זה הוא העיקר בעיניו בכל עבודתו שעובד בעולם הזה. ולזה, על זה יתן כל לבו ונפשו ועיניו שלא לבוא לידי מכשול, מיראתו ופחדו. מה שאין כן במצות ה', שלטפל נחשב בעיניו, ואם לא יהיה כל כך על צד היותר טוב מה יהיה בזה, כיון שלא זה הוא עיקר עבודתו. וואולם אברהם אבינו העיד עליו הכתוב (ישעי' מא, ח) אֲבָרְהָם אֱהִי, שלא אהב דבר אחר כי אם מצות ה' ולא יותר, והכל היה להבל ותהו בעיניו כאפס ואין נחשב לו, ועל כן 'כל אשר לו' מסר לאליעזר, 'ובמצות' לא חפץ להאמינו. וזה שאמר הכתוב וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל עֲבָדָיו, פירוש הנה עבדו הירוע מאז ומקדם עבד כשר, ועוד הוא זָקֵן ביתו, ונודע אומרים ד"ל (קידושין לב:) זָקֵן זה שקנה חכמה וכו', שחוץ אשר היה עבדו מעולם, עבד כשר, היה זָקֵן ביתו, שקנה חכמה, וכאומרים שהיה דולה ומשקה מתורת רבו כנאמר. ומוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שכל אשר יש לו מספּ וזהב וחפצים ובגדים, נתן הכל בידו, ומי בכל ביתו נאמן כאליעזר עבדו בן משק ביתו. ואף על פי כן כאן אמר לו שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרֵכִי וְאֶשְׁבִּיעֲךָ וגו', שלא רצה להאמינו לדבר מצוה, ודימה עצמו לקונו אשר הָן בְּקִדְשׁוֹ לֹא יֵאֱמָן (איוב טו, טו), כי כל חפציו לא השוו בה, ויקר היה המצוה בעיניו מכל הון רב, וגם לאיש אשר אלה לו לא חפץ להאמין עד אשר השביעו שבועה דאורייתא בשם ה' אלקי צ-באות, וכנאמר.

^{טו} פירוש: סיי וועמען, וועמען אימער.

^{טו} פירוש: גרייט.

^{טו} ועיין עוד בחובת הלבבות (שער הכניעה, פרק ו): אבל המנהגים שראוי לנהוג בהם בעל הכניעה הם עשרה וכו'. והתשיעי, שניקום מן הרשעים לכבוד הבורא, וְאֵל תְּשִׁיאוּהוּ מִחִילָתוֹ לְבִנֵי אָדָם בְּצַד עֲצֻמוֹ, למחול בדברי האלקים, או למי שידבר בנביאיו וחסידיו וסגולת. ואל ינהג בעושק בני אדם איש את רעהו, כמנהגו במחילתו להם בעשקם אותו, אך יציל העשוק ויעזור להוציא מיד העושק וכו'. ויורה בני אדם עבודת האלקים, ויוכיחם,

קי

מ'טאָר זיך נישט פאַרלאָזן אַז מ'וועט קענען זאָגן איך האָב אים געטרויעט, איך האָב אים געגלייבט, איך האָב מיך פאַרלאָזט אַז ער איז אַן ערליכער.
נאָר מ'מוז וויסן דעם אַמט, מ'מוז זען געוואָר צו ווערן, מ'מוז 'פרעגן' אויף יענעם.

קיא

און ס'איז נישט שייך צו זאָגן ביי דעם קיין [איסור] לָשון הרע¹⁰, מיט קיין חֲשָׁדוֹת בַּחֲנָם, [שמא הוא בכלל] אַ חוֹשֵׁד בַּכְשָׁרִים¹¹.
נאָר וואָס דען, [ביי] אַ זאָך וואָס ס'קען ברענגען צו אַן איסור, מוז מען וויסן וואו מ'האַלט, [און] וואו איז דער פֿבוֹד שְׁמִים.

ויכילים, ויצוום על הטוב, ויזהירם מן הרע, בידו ובלשונו ובלבו כפי יכולתו, וימהר לקחת דיני האלקים ממִי שחייב בהם, ולא ייכנע ולא יישפל בזה וכו'.

¹⁰ ועיין בזה בחפץ חיים (הל' לשה"ר כלל ד, אות יא) וז"ל: רדע עוד עיקר גדול בענינים אלו, אם אחד רוצה להכניס את חברו בעניניו, כגון לשוכרו למלאכתו, או להשתתף עמו, או לעשות שידוך עמו, וכל כהאי גוונא, אפילו לא שמע עליו עד עתה שום רעה, אפילו הכי מותר לדרוש ולחקור אצל אנשים על מהותו וענינו, אף דיכול להיות שיספרו לו גנותו אפילו הכי מותר, כיון דכונתו לטובת עצמו לבד [ולא לרעת חבריו], כדי שלא יצטרך אחר כך לבוא לידי חיזוק, ולידי מצה ומריבה, וחילול השם ח"ו. ○ אך נראה לי שצריך שיוודע למי ששואל מאתו עליו, שרוצה לעשות שידוך עמו או כל עניני השתתפות וכו', ובה לא יהיה עליו שום חשש איסור, לא מפני שאלתו, שהוא אין מתכוין לגנותו רק לטובת עצמו כאשר ביארנו - אך יזהר שלא יאמין את תשובתו בהחלטת מפני קבלת לשון הרע, רק דרך חשש בעלמא לשמור את עצמו, - וגם אין לו שום איסור מפני תשובת חברו דנימא דעבר בזה על לפני עור לא תתן מכשול, כי אף אם יספר עליו חברו את עוצם גנותו, אין הוא עושה בזה איסור גסמן, כיון שגם הוא אינו מתכוין בתשובתו לספר גנותו של חברו, רק הוא אומר האמת, בכדי להיטיב עם זה השואל מאתו עצה בענין זה, כאשר ביארנו במקום אחר דזה מותר מן הדין. ○ אך מאוד יזהר שלא לגזום את הדבר יותר מכפי שהוא יודע את ביורו הדבר, ועוד איזה פרטים הנצרכים לזה, ועיין לקמן בכלל ט' בהלכות רכילות מענין זה. ○ אבל אם לא יודיע לחבירו את סיבת דרישתו, ויעשה עצמו כמתנכר, כדי שיוודע לו בטוב מהותו של אותו האיש, נראה פשוט דעובר בזה על לפני עור, שעל ידו יעשה חברו איסור אם יספר עליו דברים של דופי אפילו אם אמת הוא, כאשר ביארנו במקום אחר, דאיסור לשון הרע הוא אפילו על אמת לכל הפוסקים, ולא ניתן להאמר רק אם מכין שעל ידי סיפורו בגנותו יצמח מזה טובה לאחר, אבל בלאו הכי לא, ואף שעל ידי סיפורו נסבב טובה לאחר, מכל מקום הוא לגנותו התכוין, על-כן צריך לעשות כמו שכתבנו.

ובהגהות באר מים חיים שם (ס"ק מד) כתב שם לראיה ולמקור דין זה, כעין דברי רבינו כאן, וז"ל שם: וכדי שלא יצטרך אח"כ לבוא לידי חיזוק ולידין מצה ומריבה. וראיה לזה ממה שאמרו בשבועות דף ל"ט, דאם רוצה לישבע אומרים להם סורו נא מֵעַל אֶהְיֶה הַאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה, וקפריץ הגמרא, בשלמא ההוא דמתבע איסורא קעביד, אלא ההוא דמשביעו אמאי, ומשני שִׁבְעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם מִלֵּמד שהשבועה חלה על שניהם, והובא זה בחושן משפט פ"ז סיף כ'. ועיין ברש"י שם שפירש שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן, ועל ידי זה בא לידי חילול השם. הרי דמשמע מרש"י דאפילו אם האמת עם המשביע, אפילו הכי הוא נקרא רשע, ונענש על זה על שלא דקדק מתחלה לידע אם הוא נאמן, ומוכרח דכונתו דהיה לו לדרוש ולחקור אחרי מהותו של שותפו אם איש נאמן הוא, ולא למהר ולהשתתף עמו. ○ דאין לומר דכונת רש"י דהיה לו למסור ממונו ביד מי שהוא מפורסם בעיר לאיש נאמן, שלא יצטרך לדרוש ולחקור אחריו. דאם כן אם אין איש כזה באותו מקום, ישתנה הדין שלא יוכרו עליהם סורו נא וכו', וזה לא נזכר בשום פוסק. אלא ודאי כמו שכתבנו, דמותו ונכון מאד לדרוש ולחקור לכתחלה, ואין בזה משום מבאי את עצמו ללשון הרע. ○ ואין לדחות דאימא פירוש הגמרא כפירוש הגהות מיימוני הובא בבית יוסף (בחור"ם) שם, ובביאורי הגר"א, דכונת הגמרא היא דאין השבועה יוצאת מבין שניהם בלא עונש, דאם השבועה היא שקר, העונש הוא על הנשבע, ואם משביעו לחנם, העונש הוא על המשביע. דזה אינו, דעד כאן לא מצינו רק שלדבריהן אינו נקרא רשע במה שלא דקדק אחריו מתחלה, ואין עליו עונש שבועה, אבל לא מצינו שיחלוקו על רש"י ולומר דאיסור לחקור אחר זה לכתחלה, ולמה לנו לעשות ביניהם פלוגתא רחוקה. ועוד דאם כן לא שבקת חיי לכל בריה, דאין סברא שתכריח אותו התורה להשתתף עם איש אשר לא נדע מתמול לשלוש את מהותו בלי דרישה וחקירה אחריו. ועוד שעל ידי זה יוכל לבוא אחר כך ליידי מצות ומריבות גדולות, וזה ידענו שכל נתיבותיה שלום, וגדולה מזה מצינו ביבמות (פו:) מכח הפסוק זה עיי"ש, אלא ודאי כמו שכתבנו.

¹¹ שעל זה אמרו בגמרא שבת (יז): החושד בכשרים לוקה בגופו וכו'.

קיב

והשתא מוכן שפיר למה בשבועה מוכיזין דייקא פסוק הנאמר אצל קרח, כי כל עונשו של קרח וחטאו נגרם ממה שהתחבר עצמו עם הרשעים להשתתף עמהם, וכמו כן עונש השבועה המוטל גם על השני, הוא מטעם זה שהיה לו להזהר שלא להשתתף עם אדם שאינו נאמן וכשר. ואם כן ממה שנאמר אצל קרח שהכתוב מכנה אותם בתואר 'הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים', מזה ראינו גם לענין המשיביע והנשבע שהם נקראים כך, ושפיר שייך להכריז גם עליהם פסוק זה

און ווייל אַז דו האָסט געהאַנדלט מיט אַזאַ מאָדע זאָך וואָס ס'איז מביאָה לעבֿרָה, - (וכל שכן בהמצוי בעוה"ר כהיום) צי מינות, - דו האָסט דיך נישט אַכטונג געגעבן, איבערדעם ברענגט מען צי 'דעם' פֿסוק [הנאמר בְּקֶרֶךְ].

ווייל אַז מ'וויל זאָגן 'הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים', [יוקשה לכאורה] וואָס וויל מען פון יענעם האָבן, ער האָט [דאָך] שאָדן געלט, [און] צום סוף ווערט ער נאָך אַ רָשָׁע אויך דערפֿאַר. איבערדעם וויל מען דאָך זאָגן ניין, [דהסיבה היא] וואָרן דו האָסט דיך נישט אַכטונג געגעבן מיט וועמען 'פיהר' צו האָבן^ט.

[און] דאָס איז די זעלבע זאָך איז געווען ביי קֶרֶךְ'ן, [שהחסרון היה במה שלא השגיח שלא להתחבר עם דתן ואבירם הרשעים, ולכן נאמר על קרח ועדתו] סורו נא מעל אֶהְלֵי הָאֲנָשִׁים 'הָרָשָׁעִים' הָאֵלֶּה, זענען זיי אנגערופן געוואָרן רָשָׁעִים, ווייל מ'האָט זיך מִחִבֵּר געווען מיט דֶתָן וְאַבִּירָם.

'דעם' חֲטֵא האָט יענער [המְשִׁבִּיעַ] אויכעט געטון, איבערדעם קער דער פֿסוק [לענין המשביע והנשבע].

קיג

ישוב קושיא י

ואף שלמעשה הבי"ד עצמן נשארין שם, ואינם יוצאים משם כדרך שהתרחק מסביב למשכן קרח דתן ואבירם. מ"מ שפיר שפיר שייך הלשון 'סורו נא' וגו', דהוא לשון 'אזהרה' כוללת, דמענין זה שמצינו דעונש השבועה חלה על שניהם, יש לנו ללמוד בכל מקום עד כמה צריכין לסור ולהתרחק מעל אהלי אנשים הרשעים

[און] אין דעם לשון סורו נא ליגט אויך אין דעם [לשון 'אזהרה' על חובת ההתרחקות מרשעים].

[ווייל] פון דאָנעט וועט מען זיך אַראָפֿלערנען [לכל מקום] אַז ס'זאָל זיין סורו נא, מ'זאָל זיך מער נישט מִחִבֵּר זיין, נישט קיין שייכות האָבן, נישט זוכן קיין דְּבָרִים טוֹבִים מיט כדומה, צוזאַמען [מיט אַ רָשָׁע].

אל תתחבר לרָשָׁע, אַפִּילוּ לְדָבָר מִצְוָה. אַזוי ווי ס'שטייט^ב.

[ולכן כשמשיביעין האדם, שזה נגם על ידי שלא נזהר עם מי התחבר והחזיקו לנאמן] זאָגט מען סורו נא, דאָרף מען וויסן פון היינט מאָל אָן [שלא להכשל עוד בענין כזה], זאָגט מען [כדי] מ'זאָל [זיין] לָקְחוּ מוֹסֵר, זאָגט מען דאָס פֿאַרן עוֹלָם, מ'זאָל זיך אַראָפֿנעמען אַ מוֹסֵר פון דעם וואָס מ'רופט 'די' אָן רָשָׁעִים [בלשון רבים, לכלול גם את המשביע], ווייל ער האָט

^ט פירוש: צו האָבן שייכות.

^ב באבות דרבי נתן (ד, ט): וְאֵל תִּתְּחַבֵּר לְרָשָׁע. מלמד שלא יתחבר אדם עם אדם רע ולא עם אדם רשע, שכן מצינו ביהושפט שנתחבר באחאב ועלה עמו רמות גלעד (דברי הימים ב' יח, ג), ויצא עליו קצף מאת ה' (שם יט, ב), שוב נתחבר לאחזיה ויעשו אניות בעציון גבר (שם כ, לה-לו), ופרץ ה' את מעשיו, שנאמר (שם, לו) בְּהִתְחַבֵּרְךָ עִם אֲחִיזְהוּהוּ פָּרַץ ה' אֶת מַעֲשָׂיָךְ וַיִּשְׁכַּרְךָ אֲנִיּוֹת. וכן מצינו באמנון שנתחבר עם יונדב ויעץ לו עצה רעה, שנא' (שמואל ב' יג, א) וְלֹא־מָנֹן רָע וַשְּׁמוֹ יוֹנָדָב בֶּן שְׁמָעָה אֲחִי דָוִד וַיֹּנְדֵב אִישׁ חָכָם מְאֹד, חכם לרע. דבר אחר אל תתחבר לרָשָׁע, ואפילו לתורה. [ועיין עוד באורך ביואל משה (א, קט-קז), ובדברי יואל יתרו (עמוד עז), ועוד].

געהאנדלט מיט אן איינז נאָמן, וועט מען וויסן פון דאָנעט [גם למקום אחר] אַז ס'וועט נאָ מעל אַהלי האַנשיים הרשעים האַלה, מ'זאל מער אַזוי נישט טון.

קיד
ישוב קושיא ה

דאָס איז דער פֿשט קאָן זיין אין דעם מדרש, [זה שאמר הכתוב] אַח נפֿשע מקרית עז, [זה קרח שפשע בתורה הנקראת עוז].

קטו

כבר פירשתי במאמר הגמרא שבשעת מתן תורה כשאמר בלעם להאומות ה' עז לעמו יתן, פתחו' כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום. דהכוונה שבקשו עצה להפר התורה, ולזה 'התחילו' בסיפא דקרא דמיירי בשלום, ועל ידי טענות 'גדול השלום' שישתמשו אף לגנר הרשעים, ממילא תפג תורה ח"ו. אבל הכתוב באמת 'מקדים' תחילה ה' עז לעמו יתן, זו תורה, ורק על מי שהוא בן תורה שייך בו ה' יברך את עמו בשלום. אבל לא עם הרשעים [והוא על דרך וואָס] איך האָב דאָס פאָריגע מאָל געזאָגט²⁴ [לבאר בלשון הגמרא בענין] דעם וואָס די אומות העולם איז 'פתחו' [כולם ואמרו] ה' יברך את עמו בשלום²⁵. [דהכוונה בלשון 'פתחו' ואמרו, אז] מ'האָט איבערגעלאָזט דעם [רישא דקרא, ה'] עז לעמו יתן [שהיא התורה, רק התחילו בהסיפא דקרא ה' יברך את עמו בשלום, לאמר כי 'גדול השלום', כאַטשיג] מ'איז נישט קודם פאָרטיג געווען מיטן עז לעמו יתן.

[אבל האמת הוא כמו שנאמר (זכר' ח, יט) הָאֱמֶת וְהַשְׁלוֹם אֶהְיֶה, דמקודם צריך שיהיה אמת דהיינו תורה, ורק עם מי שהוא נאמן לתורה נוהג אצלו ענין השלום, וגדול חשיבות השלום]²⁶.

²⁴ בכינוס הכללי שהתקיימה ביום אסרו חג שבועות ד' נשא תשכ"א. [ולשון רבינו שם הועתק להלן בהערה ג].
²⁵ כמבואר בגמרא ובזכרים (טז): וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כֵּהֵן מִדִּין, מה שמועה שמע ובא ונתגייר וכו', רבי אלעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא, שכשנתינתה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו ערדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר (תהלים טז, ט) וּבִהְיִכְלוֹ כָּלֹ אֱמֹר כְּבוֹד (פירש"י: רישא דקרא קול ה' יחולל אילות, ובמתן תורה משתעי, וביהיכלו של כל מלך ומלך, כלו אמר כבוד להקב"ה). נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבוכל בא לעולם, ה' למבול ישב (שם, י), אמר להם וַיִּשָּׁב ה' מִלֶּךְ לְעוֹלָם (שם) [כבר נשבע שיהא מלך לעולם על בריותיו ולא ישחיתם], כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם וכו'. ומה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם [וכו' מאדם ועד משה רבינו, הרי דָּבָר צָנָה 'לֵאמֹר' דור (תהלים קה, ח)], וביקש ליתנה לבניו, שנאמר (שם, יא) ה' עז לעמו יתן [עזו, התורה שהיא מעוון של ישראל], מיד 'פתחו' כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום.

²⁶ וז"ל רבינו שם בכינוס הכללי: לכאורה וואָס עפעס [ברכו הגוים את ישראל, והלא די גוים, די האָבן נישט געוואָלט מקבל זיין די תורה וכו']. נאָך איז מיר שווער דאָס לשון [וואָס] די גמרא זאָגט מיד 'פתחו' [ואמרו] ה' יברך את עמו בשלום, זיי האָבן 'אָנגעהויבן', וואָס הייסט זיי האָבן אָנגעהויבן וכו'. [נאָר] דער אמת איז אַזוי, די גרעסטע מדה טובה בעולם איז פאַר אידן שוֹמְרֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, אַז זיי האָבן 'שְׁלוֹם' (תו"כ בחוקות א, סח). בעוונתו הרבים דאָס איז איינס פון די געוואלדיגע מומי הדור, דאָס ביסל 'אידישע' אידן אַז ס'איז דאָ שפּליטערונג צווישן זיי, און פירוד לבבות, ס'איז ביטער ווי אַ גאל אַז מ'האַלט נישט צונעזאָם. ווען ס'זאָל מעגליך זיין, דאָרף מען אָנווענדן מיט מסיירות נפֿש, מ'זאל קאָנען צוזאַמען האַלטן, דאָס איז דער גאַנצער חיזוק, דער גאַנצער מַח. אָבער [לעומת זה], אַזוי ווי ס'איז דער הֶכְרַח דער גרויסער שְׁלוֹם, ס'זאָל זיין צווישן אידן, אַזוי ווידעראום חלילה פון די וואָס זיי ווילן מִפִּיר זיין די תוֹרָה הַקְדוּשָׁה, מוז מען זיך מַרְחֵק זיין, איז דער 'שְׁלוֹם' דאָס גרעסטע 'געפאַר', [כי עלי ידי זה] ווערט מען מיט זיי 'מיטגעריסן' וכו'. [דער מהר"ם שיק ברענגט (בשרות, י"ד סימן שלח. ובפ' מצורע. ועל אבות א, יח), דאָכט זיך מיר פון חתם סופר ברענגט ער עס (ברדשות חתם ס"א דף פז. בדפוס), 'שטייט (זכר' ח, יט) הָאֱמֶת וְהַשְׁלוֹם אֶהְיֶה. די אַלע שרוצים להיות בשלום], אין אונגאַרן איז דאָך געווען דעמאָלט 'די טיילונג', און ווּהֵיא שְׁעִמְדָּה לָהֶם אַז ס'איז געבליבן אַביסל אידן, [דורך דעם וואָס מ'האָט זיך אָפּגעטיילט פון זיי וכו']. האָבן זיי אַלע [הפושעים] געשריגן: שְׁלוֹם! שְׁלוֹם! שְׁלוֹם! לֵאמֹר האָבן שְׁלוֹם! [אונז] זעמיר דאָך אַלע בני אברהם יצחק ויעקב, אַזוי האָבן זיי דאָך געשריגן. [אויף דעם] זאָגט דער מהר"ם שיק אין די תשובות ברענגט ער עס נאָך פון חתם סופר, [דהכתוב אומר] הָאֱמֶת וְהַשְׁלוֹם אֶהְיֶה. 'פאַר' שְׁלוֹם שטייט קודם אָמֵת, [שצריך האדם לומר] קודם לֵאמֹר זען צי ס'איז אָמֵת, [והיינן] די תוֹרָה הַקְדוּשָׁה ווערט אָנגערופֿן אָמֵת, [כדרכיב] (משלי כג, כג) אָמֵת קִנָּה וְאֵל תִּמְכֹּר, און דערנאָכדעם קען גאָנצקומען שְׁלוֹם. [דאָס קען

קטז

והנה גם קרח מעה בענין זה של מענת 'גדול השלום' ובא להתחבר עם דתן ואבירם, ולכן דרשו עליו הפסוק נִפְשָׁע מִקְרִית 'עז', שפשע בַּתּוֹרָה, ובמה שנאמר ה' 'עז' לַעֲמוֹ יִתֵּן, כהקדמה ותנאי לענין השלום

דעם איז געווען ביי קִרְחָן, ער האָט זיך צוזאמגענומען מיט דָּתָן וְאַבִּירָם.

קען זיין [ווייל אויך] ער האָט גערעכנט 'גָּדוֹל הַשְּׁלוֹם', ער האָט גערעכנט [אז] מיט דעם וועט ער דורכזעצן. [אבער מיט דעם] איז ער געווען נִפְשָׁע מִקְרִית 'עז', שפשע בַּתּוֹרָה, אין [דעם] ה' 'עז' לַעֲמוֹ יִתֵּן.

קיז

ואתי שפיר מה שמכנהו כאן בלשון 'אח', כי בזה נרמז מעותו שרצה להיות בשלום 'בָּאָח', עם אותן שעל פי התורה הנקרא 'עז' כבר אינם בכלל אֲחֵיךָ

איבערדעם זאגט ער 'אָח', [ווייל] ער האָט געוואָלט זיין אַ 'ברודער' [ובבחינת גָּדוֹל הַשְּׁלוֹם, נאָר ס'איז געווען] מיט דעם וואָס מ'דאַרף 'נישט' ווערן קיין ברודער, דער וואָס ער איז 'נישט' אָחִיךָ במעשים טובים. [ועל ידי זה נמצא] ס'איז געווען נִפְשָׁע מִקְרִית 'עז', [ווייל] על פי 'התורה' הייסט ער נישט אָחִיךָ^ע, 'דָּתָן וְאַבִּירָם' איז נישט געווען אָחִיךָ, [וועליהם לא נאמרו המעלות של מדת השלום].

קיח

[ובפסוק] וַיִּקַּח קִרְחַן וְדָתָן וְאַבִּירָם, איז דאָס אַלעס מְרוֹמָז (וכדלעיל באות מב).

קכט

היוצא מזה לענין מצב דורינו:

בעונינו הרבים, [דאָס איז] די ביידע זאכן^ע וואָס האָט זיך איבערגע'חזר'ט נעבעך אין דעם לעצטן דור, פאר ביאת המשיח.

קל

בעונותינו הרבים זעט מען נעבעך [בענין של קרח] ווי ס'איז געווען עפעס, [כי] אַז

זיין איז דער פשט [גם בהפסוק] ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, קודם [בתחילת הפסוק] שטייט ה' 'עז' לַעֲמוֹ יִתֵּן, קודם איז 'עז', דאָס מיינט מען די תּוֹרָה, מוז מען זיין גענוג שטארק אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, מ'זאל האָבן שטאַרקייט [בתורה באופן] מ'זאל נישט בַּטֵּל ווערן [לורם העולם, און] דערנאָכדעם קען מען זאָגן ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. ◦ נאָר 'די חברה' הייבן אָן 'אינמיטן פסוק', [און דעם] וואָס ס'שטייט פריער זאָגן זיי נישט. ס'איז אזוי ווי דער רמב"ם זאָגט [באגרת תימן] (מ'כאפט ארויס) וַיִּכְרֹךְ אֶת אֶתְרִיס, מ'קאן זאָגן ס'שטייט [בתורה ח"ו] מ'מוז דינען עבודה זרה, [אויב דעם] וואָס ס'שטייט [בתחילת הפסוק] ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, זאָגט ער 'נישט', [נאָר] ער הייבט אָן וַיִּכְרֹךְ אֶת אֶתְרִיס. דאָס איז דער פשט מיד פִּתְחוֹ 'נאמרון' ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, זיי האָבן 'דאָרט' אָנגעהויבן. דעם ערשטן האַלבן פסוק [ה' עז לַעֲמוֹ יִתֵּן] האָבן זיי איבערגעלאָזט, זיי האָבן אָנגעהויבן ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. ◦ אָבער [דער אמת אין] נישט דאָרט הייבט מען אָן, ביסט זייער גערעכט ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, אָבער מ'מוז אָנהייבן [מיט] ה' עז לַעֲמוֹ יִתֵּן, קודם מוז מען אָנהייבן ביי די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה. ◦ און זיי [האומות שבאו לבלעם] האָבן אָבער נישט אזוי געטון, נאָר זיי האָבן איבערגעלאָזט די ערשטע העלפט, זיי האָבן נישט אָנגעהויבן וואו מ'ברויך אָנצוהייבן, זיי האָבן אָנגעהויבן 'פתחו' ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. אוי וויי דאָס איז נישט גוט, דאָס איז ביטער ווי אַ גאל. ◦ און אזוי טוט מען היינט, אזוי טוען די אַלע 'שלום מאַכערס', זיי הייבן אָן ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, און מ'פאַרגעסט גאָר, לאַמִּיךְ זען 'קודם', לאַמִּיךְ דורכגיין ה' עז לַעֲמוֹ יִתֵּן, לאַמִּיךְ גיין כְּסִדְרָן. דער פסוק איז זייער הייליג יעדער דיבור, [אָבער] לאַמִּיךְ האַלטן דעם ה' עז לַעֲמוֹ יִתֵּן, [אז] די אַלע וואָס זענען אין די בחינה [פון] ה' עז לַעֲמוֹ יִתֵּן, זיי ווילן האָבן שטאַרקייט מיט די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, אדרבה ואדרבה, מיט מסירות נפש [זאל זיין] ה' יִכְרֹךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, אָבער נישט 'דאָרט' זאל מען אָנהייבן.

^ע עיין בשלח ערוך התניא (הל' רבית סעיף עז, ובהל' מציאה סעיף לט) מה שהאריך בזה לדינא, על פי דברי הראשונים והפוסקים במקור דינים ההם, ואכמ"ל.

^{עב} ב' הבחינות שנתבאר בדרוש זה בענין טעותו של קרח, א' שהתחבר עם דתן ואבירם שהיו הרשעים, והב' שרצה למהר את הקץ (כמבואר בחלק הדרוש שירדפס א"ה בחלק ב' של הקונטרס).

דער בעל דבר האט זיך פארלייגט [אויף] א זאך, האט עס אריינגעכאפט [אפילו] די סנהדראות, די מנהיגים. אזוי איז געווען ביי די מרגלים, און [אזוי] ביי קרח'ן.
[און] לולא זאת [וואס] ס'איז געווען משה רבינו, וואס האט מציל געווען [היו נתפסים בזה כולם].

זעט מען דאך [כי] אז דער בעל דבר פארלייגט זיך, כאפט ער אריין די מנהיגים, אפילו די סנהדראות וואס זענען געווען אין דור דעה אין דער מדבר.
וויאזוי קאן מען [נאך היינט] זאגן, נעבעך אין די לעצטע דורות, אין דעם דור השפל.

קלא

ווען מ'גייט [ווען] נאך נאכ'ן רבים, ביי די מרגלים און ביי קרח'ן, העט גיווען געווען ביטער ווי א גאל.

[ווי] ס'שטייט דאך [גם במרגלים] [שלח יד, א] ותשא כל העדה, [אלו] ראשי סנהדראות^ט, אפילו די סנהדראות [האט מען אריינגעכאפט].

[און] ווען מ'העט גיווען געווען צוזאמגענומען דעם 'רבים' [והיו הולכין אחר הרוב], העט געווען ביטער ווי א גאל.

נאר ס'איז געווען משה רבינו [אין דור, וואס] ער האט מיט אותות ומופתים איבערגעוויזן [דעם אמת].

אבער אין דער ביטערער הסתרה, [ווען ס'איז] אין דורש ואין מבקש, אבד חסיד מן הארץ, דור עני בעונו נתפס^ט, אין די לעצטע דורות, וואס קאן מען טון, [ווען] ס'איז דאס גרויסע ביטערע חשכות, [און ס'איז] אין מי יגדר גדר ואין מי יעמוד בפרץ, מ'כאפט אריין די מנהיגים אפילו.

א קל וחומר בן בנו של קל וחומר, אז ס'האט אריינגעכאפט אלע סנהדראות אין דור דעה אין די מדבר.

קלא

בענוני הרבים, [ווען] ס'איז אין דורש ואין מבקש, קאן מען נישט קוקן [על רוב הדור, ואף לא על גדולים וחשובים הנמשכים עם זרם הדור].

נאר אזויפיל איז געבליבן, אזויפיל קאן מען קוקן, [על מה שאמרו צדיקי אמת שבדורות הקודמים^ט].

מ'זאל קוקן [ביי] יעדע זאך דעם מקור, [ולקיים עצת הכתוב אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך] בעקבי הצאן [שיר השירים א, ח], די פסיעות [הראשונים, שעדיין ניכרים הם] [וכדלהלן באות קלד].

קלא

- [ויש עוד מבחן שיכולין להבחין גם מאנשי דור הזה, כי] דעם וואס ס'שטאמט פון אנשי רשע [והידועים וניכרים לרשעים גמורים], דעם איז זיכער נישט גוט.

^ט כמבואר בתנחומא שלח (סימן יב) ובמדבר רבה (שם טז, כא): וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה, אלו סנהדראות, לו מתנו בארץ מצרים (שלח יד, ב) וכו'.

^ט מלשון הסליחות ליום ראשון (ד"ה אין מי יקרא בצדק): גבר תמים ונבר אפס. גמר חסיד וצדיק נרפס. דור עני בעונו נתפס. דרכיו להגיד מי יחפש.

לשון קרח תשכ"א (חלק א) קדשו לה

[און] אפילו די 'גאנצע וועלט' פאלט אריין, איז עס נישט בעסער ווי ביי קרח, מיט די מרגלים, און פהנה ופהנה. -

קלר

[ובכל אופן] 'דאס' איז עס געבליבן [העצה הנ"ל, להסתכל בדברי הצדיקים של 'דורות הראשונים'].

ווי רש"י זאגט^ע [פשוט], מ'זאל קוקן בעקבי הצאן, דעס וואס ס'שטאמט פון די פריערדיגע צדיקים, פון קדושים, נאר 'דער' דרך, [און] קיין אנדערער דרך איז נישטא.

קלה

ברכת הקודש

וברוב רחמיו יתברך שמו, יציל את עמו ישראל.

[און] יאר עיינינו בתורתו הקדושה.

מ'זאל מיר די זכיה האבן [זיך] מדבק צו זיין אין די תורה הקדושה, בדרך אמת.

הקדוש ברוך הוא יאר ה' פניו אלינו.

ער זאל מרחם זיין על עמו על ארצו. און משפיע זיין בלבבות בני ישראל, אז

מ'זאל דבוק זיין אין בורא כל עולמים, און אין דרך האמת.

מ'זאל מיר די זכיה האבן, נאך צו טון תשובה שלימה פארן בורא כל עולמים.

מ'זאל ניצול ווערן מכל צרה וצוקה, פון די ביטערע חבלי משיח, און פון די אלע

צרות.

מ'זאל מיר זוכה זיין - מתוך נחת ושמחה - נאך דבוק צו זיין אין באשעפער.

און מ'זאל מיר דערלעבן ביאת משיח צדקנו.

מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען נאך, בישועת כל ישראל ושמחתן. ווען ס'וועט זיין

די גאולה, און די ישועה אמתית. בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^ע ברש"י שיר השירים (א, ח): אם לא תדעי לך. זו היא תשובת הרועה, אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך, את היפה בנשים, שחדל לו הרועה מלהנהיג אותם. צאי לך בעקבי הצאן, הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן, והעקביים ניכרים, טראצ"ט בלע"ז (פיס טריט), - וכן הרבה במקרא, ועקבותיה לא נדעו (תהלים עז, כ), נחמסו עקביה (ירמ' יג, כב) והוא יגד עקב (ירמ' מט, יט), ישוב על עקביו. - ואותו הדרך לך, ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים, בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם. ○ וזה הדוגמא (פי' הנמשל), אם לא תדעי לך כנסייתי ועדתי, היפה בנשים בשאר אומות, איכה תרעה ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם, ולא יאבדו בניך. התבונני בדרכי אבותיך הראשונים, שקבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצותו, ולכי בדרכיהם. ואף בשכר זאת תרעי גדיתיך אצל שרי האומות, וכן אמר ירמיה (לא, כ) הציבי לך צינים שתי לבך למסלה וגו'. [ועיין בזה באורך בלשון רבינו ביואל משה (א, קס-קט), וכן בכמה דרושים].